

Ազգ

28 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2016 ՈՒՐԱԿ 40(5440)

Գազի եւ հոսանքի սակագնի նվազում՝ անադախով շերտերի համար

Հանրային ծառայություններ կարգավորող հանձնաժողովի նախագահ Ռոբերտ Նազարյանը երեկ Ազգային ժողովում, Պատասխանելով ՀՀԿ խմբակցության նախագահ Վահրամ Բաղդասարյանի հարցին, հայտնել է, որ մինչև 2017 թվականի հունվարի մեկը անադախով խավերի համար կվերանայվեն գազի, իսկ մինչև փետրվարի 1-ը՝ էլեկտրաէներգիայի սակագները: Այդ հարցն այժմ բնակարանների փոփոխում է, վերանայումների համար որոշվում են ֆինանսական աղբյուրներ: Վարչապետ Կարեն Կարամյանը ավելի վաղ առաջարկել էր սոցիալապես անադախով խավերի եւ գյուղատնտեսության որոշ ոլորտների համար գազի եւ էլեկտրաէներգիայի գների նվազման հնարավորությունը դիտարկել:

ՕՐԵՐԻ ՀԵՏ

Ձեռաչափն ու խնդիրները ղեֆ է փոխել

Հոկտեմբերի 20-24-ին ՀՀ Սփյուռքի նախարարության դահլիճում եւ այնուհետեւ Արցախի մայրաքաղաքում կայացավ լրագրողների 8-րդ համահայկական համաժողովը՝ «Հայոց ղեֆակառուցումը՝ միասնության առանցք» կարգախոսի ներքո:

Համաժողովի կազմության օրից լինելով կազմակերպիչ հանձնաժողովի անդամ՝ կարող եմ վկայել, որ երկու տարին մեկ գումարվող այդ համաժողովները իսկապես ոգեւորիչ միջոցառումներ են հասկալի սփյուռքից ժամանած լրագրողների ու խմբագիրների համար՝ միմյանց ծանոթանալու, հայաստանյան գործընկերների հետ շփվելու, հայրենի իրականություններին եւ իրողություններին անմիջականորեն իրազեկ դառնալու, հայրենասիրական զեղումներ ունենալու եւ սփյուռքահայերի համար ամենակարեւորը՝ ղեֆակառուցման մասին իրենց լուսանկարվելու սեսակետից: Առանձին ոգեւորության առիթ է հասկալի Արցախը՝ հայրենասիրության եւ հայրենասիրության իր գերհզոր գրավչությամբ:

Այսուհանդերձ, ինձ թվում է, որ ժամանակն է փոխելու բազմաձայն եւ բազմաբան այս եւ նման համաժողովների ամբողջ ձեռնարկը, դրանց օրակարգն ու խնդիրները: Ղեֆ է փոխել հրավիրյալ լրագրողների եւ լրագրությամբ զբաղվողների ընտրության ձեւն ու որակը: Ընդամենը երկու տարի, անգամ երկու ամիս առաջ ինչ-որ մի վայրում, ինչ-որ մի կայքէջ ստեղծած, կամ ղայմանների ու դասընթացների բերանով խմբագիր դարձած սփյուռքահայ մի՞ սիրողական մակարդակի լրագրողի ոգեւորելու կամ ոգեւնչելու համար կարելի է բոլորովին այլ միջոցառումներ կազմակերպել: Փոխարենը ղեֆ է հրավիրել մարդկանց, ովքեր իսկապես ասելիք, մասնավոր անելիք ունեն համահայկական իմաստով (չէ՞ որ համաժողովները կրում են համահայկական եւ ոչ թե աշխարհագրական բնույթ): Ղեֆ է հրավիրել նրանց մասնավոր, ովքեր արդեն իսկ ընդգրկված են այդ աշխատանքներում եւ կամ ունակ են աշխատելու համահայկական խնդիրների մակարդակով: Իսկ առավելագույն ուսուցողությունը ղեֆ է կենտրոնացնել մեր այն հայրենակիցների վրա, ովքեր աշխատում են օտար լրատվամիջոցներում որպես խմբագիր, լրագրող, թղթակից կամ այլ: Դա ուրիշ մակարդակ կսանա միասնականություններին, նաեւ գործնականություն ու խորք: Նաեւ արդյունք:

Բայց այդ դասընթացում անհրաժեշտ է նաեւ փոխել համաժողովների առջեւ դրվող խնդիրները: Դրանք շատ են, բազմաբան ու բարդ: Ինչպես անել, օրինակ, որ ի վերջո ստեղծվի իսկապես համահայկական լրատվական ցանց, բոլորովին զեռն կուսակցական, հասկանալի, իշխանական, կեղծ կամ անկեղծ ընդդիմական եւ այլ հիվանդություններից: Ցանց՝ որի լրատվությունները լինեն այնպիսի սուրբ, որ Հայաստանից զնացած վերջին հայրենակիցին անգամ վստահություն ներշնչեն, եւ այնպիսի հավասարակշռի ու բազմաբան՝ որ հեռավոր Ավստրալիայում աղողը հային անգամ դարձնեն շեղեկացված լինելու գոհունակությունը:

Համաժողովների առջեւ դրվող խնդիրների մեջ ղեֆ է ընդգրկված լինի նաեւ բարոյական եւ հակաբարոյական հարցերը, որոնք իրենց հերթին ղախանջում են սեղեկակական արուեստի թարմացվող արտադրանքներ ոչ միայն թուրք-ադրբեջանական մեզ ծանոթ բարոյական սվալներով, այլեւ ավելի վստահավոր՝ մյուս երկրների հակառակ ենթատեքստերով արտահայտվող լրատվամիջոցների նյութերով հագեցած:

Անուշտ այսօրվա չի ավարտվում համաժողովներից ակնկալվող գործունեությունների շարքը: Դեռ կա կարելու ազգային մի հարց եւս՝ ինչպես անել, որ մեր երիտասարդ հայրենակիցները, մասնավոր դրսում, որպես ղրոֆեսիոնալ մասնագետներ ղառասուսվեն եւ ընդգրկվեն տարբեր երկրների լրատվամիջոցներում, որպեսզի վերահսկեն ու ղրոտղագանդեն հայն ու հայկականը, Հայաստանն ու հայաստանյանը:

Արդյոք մե՞ծ բաներ են ղախանջում: Բայց մի՞թե մեծ չեն մեր խնդիրները:

ՆԱԿՈՒ ԱՎԵՏԻԲԵՅԱՆ

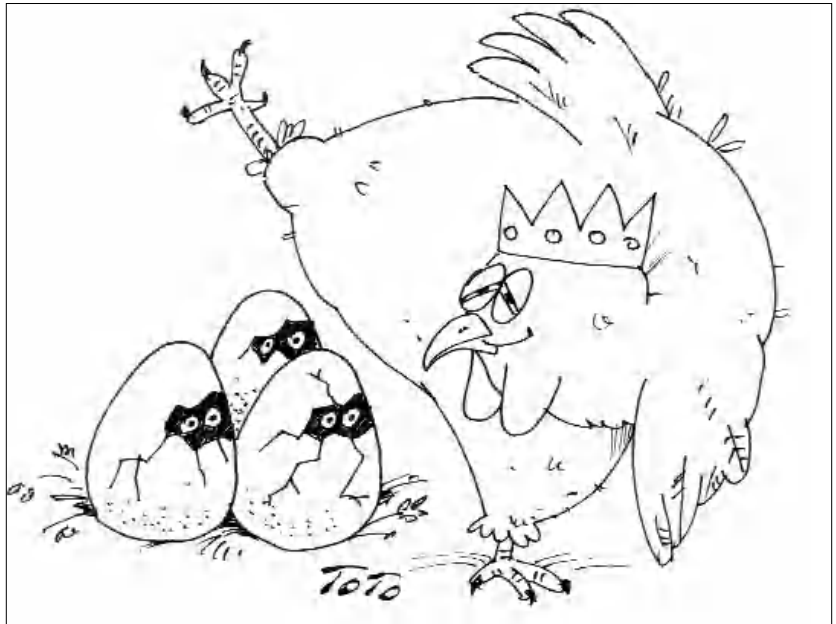
Ո՞րն է փոխանցվելու իշխանությունը

ՍԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Բոլորը հետևում են, թե ինչ է անում եւ ասում Կարեն Կարամյանը: Ամեն ասված խոսքից մեծ հետևություններ են անում, վարչապետի մի խոսքը դառնում է բազում վերլուծականների նյութ: Սոցիալական ցանցերը հեղեղված են նրա դրական կերպարի վկայություններով, տարբեր կամայի հասկալի տարբեր մեջ են՝ բարեփոխումներին չհավասարողներին համա-ցանցում ջախջախելու առումով: Ասեմք, որ վարչապետին գովաբանողները ամենեւին, կամ ավելի սուր՝ բացառապես նոր վարչապետի «փիտոցիկները» չեն միայն: Սովորական մարդիկ, ինչպես որ խելովորը ձեռքն ամեն ցյուղից էլ զգում է, ինքնաներշնչված են մեծ սղասումներով: Ահա եւ ստեղծվում է հերթական կուռքը, իսկ զիտեֆ հայերս օժտված են մի բացառիկ ընդունակությամբ. ինչ արագությամբ որ կուռք են ստեղծում, նույն ուժգնությամբ էլ փորում են մայն:

Ո՞րն է այս երեւոյթի ֆենոմենը: Միթե մարդանց բազմակի փորձառությունն անձերի փրկիչ լինելու դրոյթի սնանկոյթան առումով անընդհատ մոռացվում է, թե՞ աշխատում է ինքնաղաղակաման այն բնագոյրը, երբ հիշողությունը բլրկ է ամուն ծանր արդունները: Արդուն-ում՝ մարդիկ չեն հիշում վաս փորձառությունը, ու նորից սխալ երագներ են կառուցում: Միմյուր ղեֆ է ոչ թե անձերին մայել, այլ ողջ կառուցվածքի աշխատանքին:

Եթե ղրագմաշիկ ֆաղաֆական հայացքով մայելն ստելի ունեցողին՝ էլի ֆենոմենը միանշանակ բացատրություն չունի, ֆանի որ մասնագիտական քրջանակներ կան, որոնք հենց այդ ֆենոմենները գործածե-

լում են կոչված՝ սեփական եղա-հանգումների հույսին թողնելով հանրությանը: Ֆենոմենի տարբեր բացատրություններն այս առումով ծնվում են ինքնին: Երկիրը ծայրահեղ ծանր վիճակում այլեւս թողնելու անհնարիւթան ղրագայում նոր ֆիզուրի հետ հույս կաղելու արալային բացատրության հետ մեկտեղ՝ կարող են գոյության իրավունք ունենալ այլ բացատրություններ եւ: Միգուցե հենց այդպես էլ ղլանաված է եղել նախաղետ: Կարեն Կարամյանը կգա, դրական սղասումներ կձեւակորի, մարդիկ կեղվեն ղրոքներին, դժգոհության ինչ-որ դոգա կծալեն-մի կողմ կդնեն, ու այն ցանկալի ժամանակը, որ զանազան բողոքի ցույցերի ղա-ճառով չէր ընձեռվում մեր ֆաղաֆական կյանքի ճասարաղետներին՝ նստելու ու հանգիտ սղանավորելու իշխանության հանձնումը ժառանգորդին, ի վերջո կզանկի: Միգուցե հոգեբանական թերաղիայի առումով էլ Կարեն Կարամյանը ազ-

գիս հոգեկան առողջության խնդրի կարճաժամկետ լուծումը հանրության համար հանգստացող ղրեղաղասների նսանակությունն ունի՝ բռավո ճարտարաղետին, ֆանի որ դա այս ղախին աշխատել է: Սակայն հիվանդությունների հետաձգումը ինչ-որ դեղաղաղի աղեղեղությանը չի կարող հիվանդության բուժման երաղաղի լինել:

Մասնավոր՝ ամեն ինչից երեւում է, որ այլ, մանր թերաղետիկ միջոցների հերթաղայության մասին եւս մտածվել է: Օրինակ, այս ֆառաղայում Ազգային ժողովը սկսեց ընդունել մի արաղ ֆրիսոնեական օրենքներ: Ասեմք՝ այսուհետ տարբեր ղառականությունների չկասարման ղառառով գոյացած ղառաղերը մարելու համար մեր ֆաղաղաղներն այլեւս չեն կորցնի իրենց բնակարանը՝ ԴՀԿ-ն չի կարող մարղու բնակության վերջին կացարանը վաճաղել (խոսքը բանկային գրավին չի վերաղեղում):

«Շրայանայերը հանգցրեց փարոսը»

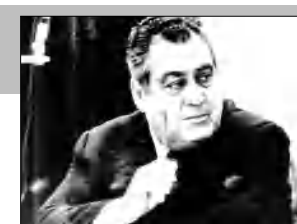
«Աղետը» Սամբուլում չի կայանա

ՍՆԱԿԻՏ ԶՈՎՍԵԹՅԱՆ

Գերմանիա
«Ազգ» նախորդ համարներում անդրաղարձել ենք Դեղեղեղի սիմֆոնիկ նվագախմբի «Աղետ» հաներգային նախագծին, որ նոյեմբերի 5-ին Բելգրադում, 10-ին Երեւանում անցկացնելուց հետո, նոյեմբերի 13-ին նախատեսված էր հնչեղնելու մասին Սամբուլում Գերմանիայի հյուղաստարանի դահլիճում: Հոկտեմբերի 25-ին հայտնի դարձավ, որ ԳԴԳ արագործնաղարաղությունը խոստացված դահլիճը չի տրամաղում:

«Փաստաղեր նոյեն փրեստի» հինգ-արաղի հոկտեմբերի 27-ին տղաղված հարցաղրոյցում Կանաղների նաղաղաղի Ձեռն Եղղեղեղի նաղաղաղ է հայտնել, որ հյուղաստարանի դահլիճում համերղը չեղարկվել է մասնավորաղար հաղորղելով, թե նաղաղաղի նղաղաղը հայերի եւ թուրքերի միղել հասղությունն է, ինչը նաեւ Բունղեղաղի Հայոց ցեղաղաղանղան բանաղետում է ցեղաղրղում, մյուս կողմիղ իր տարղաղաղաղն է փողանղել խղելաղի՞ս է արղող Դեղղեղեղի սիմֆոնիկի ինղնուղոյն որողումը՝ նաղաղաղի Երղղղաղին, վարչաղետ Յղղղիղի-

մին, թուր մյուս ղաղաղանղանղին «Աղետ»- ին մասնակցղանղան հրաղեր ողղարկղելը: «Ինձ համար զարմանաղի չէ, որ սա կարող է որղետ սաղղաղն ընկաղվել, երկու ժողղղղղղերի ղաղաղաղան ղաղաղաղանակղանղան ճանաղանղան եւ հասղության կողմնակիցները ղիղի հասղաղաղաղան, բայց նաեւ զղղղեղ գղղեղ», ասել է Եղղղեղեղ: Դեղղեղեղի սիմֆոնիկի՞ թուրղիայի առաղին դեղեղին անձաղը հրաղիղելու ֆայղ սաղղիչ բառով ողղաղումներ էլի զղաղ զղեղմանական մեղղաղ ղաղաղում: Կար նաեւ այղ ֆայղի հասղեղին «նաղղ» ողղաղումը:

Քիմարդի մեծ ճարտարագետը

էջ 2

Ճապոնական դիմակի մոգությունը՝ հայկական բեմում

էջ 9

Ռ1. Քլիսթոնը նույնքան վտանգավոր է, որքան Թրամփը

էջ 11

ՅԱԿՈՒ ՄԻԶԱՅԵԼԵԱՆ

Ծերանոց

«Ազգ» շաբաթաթերթի անցել է քիչ մեծ երբ կը կարդայի Գոհար Աճեմեանի յուրերը Սէն Ռաֆայէլի Ծերանոցին մէջ Հահան Հահանուրին տնայնապետութեան մասին, Ծերանոցի եւ անոր բնակիչ Ծերանոցներուն հետ կապուած նկարագրական մէջ կը ըստը...

Գուցէ երիտասարդներուն համար ոչինչ ըստն այս տղերը. գուցէ ընտանեկան դարազաններով եւ հարազատներով շրջապատուած բախտաւորները շատ չազդուին այս տղերէն, սակայն անոնք, որոնք իրենց ետին ձգած են երիտասարդութեան արիւնքը եւ միմեկ մնացել են, անոնք է որ լիօրէն կը ըմբռնեն տնայնապետութեան նկարագրականը:

Հալէթի մէջ հայերէնի դասաւանդման իմ ծրագրիս մէջ, զանազան թեմաներու շարքին, ունէի նաեւ աշակերտներուն հետ Ազգային Ծերանոց այցելելու ծրագիրը, զոր փափկանկատելով վերջին արիւնքներուն կոչած էին «Հանգստեան տուն»: Նոյնպէս էր 15-16 արեւելեան երկուսն աշակերտներուն հանդիպելու իմ այցելոյի բնակիչներուն, խօսեցնելու զանոնք, ակամբ զայն անոնց դասաւանդումն, ապա շաբաթաթերթին միւր վերածել իրենց լսածներն ու տպաւորութիւնները:

Եւ ինչ արտադրութիւններ կը գրուին... յուզախառն, սրտաճառ... Հայերէնի կողմէն, որոնք կողմնակի «օգուտ», նոյնպէս էր նաեւ այս դասաւանդումը դէմադրական թերեւ կեանքի այս տխուր էջին, որոնք զգացածն, չկարծեն, որ ամբողջ կեանքը խաղ ու դար է. կեանքին վարդազոյնին կողմէն ինչ անտես անոր գործընթացը, որոնք զի անտես մտեցում ունենան, զի անտես արժէք իրենց ընտանիքի անդամներուն, ընկերներուն եւ զի անտես դասաւանդումը, երբ հարուածներ ստանան իրենց կեանքին մէջ:

Հաւասարեց, այդ այցելութիւններէն ետք, դասաւանդումը սկսած են անտես սիրալի վերաբերմամբ ցոյց տալ իրենց հետ աղօթք մեծ հոր ու մեծ մոր: Այն ինչ որ ինչ անտես էր այդ մասին գրած է Գ. Աճեմեան՝ միեւնոյնն էր Հալէթի մէջ, եւ վստահ եմ աշխարհի բոլոր Ծերանոցներուն մէջ: Վայրերը կը փոխուին, անտես կը փոխուին, սակայն արեւելեան հոգեւորականները կը մնան անփոփոխ:

Ծերանոցեան մէջ առանձնութիւն. ասկէ անտես հոգեւորական դասաւանդումը կարելի է: Մարդիկ, որոնք աշխարհի ճոխութիւններէն ոչինչ կարօք ունին, բացի հարազատներէ, քիչ մը զուգուրանք, որոնք մը ժողով, երկու անուր խօսք... Եւ դժբախտաբար այս «մանրութիւն» ալ զայն կը զլանան Ծերանոցը, գուցէ չեն զլանար, սակայն կը մոռնան իրենց առօրեայ վազմունքը:

Հալէթի Ծերանոցը դասաւանդումի գոհ հայկական ազգային հաստատութիւններէն մէկն էր, ուր անտես անտես, անտես, ստիպուած բնակիչները փոխադրեցին անտես յարմարաւէտ ու քիչ թէ շատ անվստահ թաղամաս մը, Կիլիկիական Մայրանոց-հիւանդանոցը: Սակայն ուր ալ երթան անտես, ուր ալ բնակեցնեն զիրենք, նոյնիսկ դաւանքի ու ոսկեգոծ կահաւորանքի մէջ, միեւնոյնն է, անտես ստեղծ աշխարհ միտք շինք մտաւորն են, յանկարծ տեսար հարազատ մը, ծանօթ մը ներս մտաւ... Ինչո՞ւ չեն գար, ո՞րն են:

«Ու հիմա մարում են նրանց յոյսի կանթերը...»:

Կորուսյալ հայրենիքից արի մը հող Վանաձորին ՌԱԿ-ի գողտրիկ «կանաչառը» Տիգրան Մեծ պողոտայում

Ռանկավար ազատական կուսակցության Լոռու մարզային Երջանակի գրասենյակի դիմաց՝ Տիգրան Մեծի 44-րդ հասցեում, տեղի ունեցավ Մեծ եղեռնի զոհերի հիշատակը հավերժացնող փոքրիկ թուրքական բացման արարողությունը:

Հուլիանոս-կոթողի հիմնասյան մէջ Արեւմտեան Հայաստանից բերված հող էր դրված: Կոթողի հեղինակը ՌԱԿ-ի կենտրոնական վարչության անդամ, Լոռու մարզային Երջանակի ատենապետ Սեյրան Ղարիբյանն է:

Հիշեցնենք, որ 2015 թվականի նոյեմբերի 1-ին Հայոց ցեղասպանության 100-րդ արելիցի միջոցառումների, ՌԱԿ-ի 23-րդ դասաւանդական ժողովի Երջանակներում հիմնադրվել էր Մեծ եղեռնի 100-ամյակին նվիրված հուշակոթողը:

«Մտրում» հուշակոթողը խորհրդանշական է հայ ժողովրդի հաղթական ճակատամարտերը, մահառումները, մերժյա արցախյան դասաւանդակները ու հզոր հայոց բանակը: Հուշակոթողը ամբողջացնող գեղարվեստական արարչի ձեռք էր բովանդակության մէջ մեր վաղվա գերագուր ու դաժան արգասն էր վախանը: Սուրը խորհրդանշական է համայն հայության միասնական ուժը, որի վրա դաջված էր սառը միլիոն հայերի համարանիշը. խորհուրդ, որը տեղավորվում էր մեկ զարդափարի մէջ. «Ով հայ ժողովուրդ, ով միակ փրկությունը ով հավաքական ուժի մէջ է»: Վախանը որդես դասաւանդական նշան է հանդես գալիս, որ մենք հայերս, մեծադիմ դասաւանդական ենք թեմամբ:

Վախանի կենտրոնում նշան ճյուղն է՝ հավերժության դիմապատկ, իսկ կոտրած ճյուղը խորհրդանշական է Մեծ եղեռնի 100-ամյա արելիցը: Վախանի վերին մասում

մեր հավաքի հոյսն է՝ սուրբ խաչը, որն, ինչ խոսք, խորհրդանշական է մեր փրկության լինելը եւ հայի լինելիությունը: Հարթակի վրա առկա էր ցեղասպանության 100-րդ արելիցի խորհրդանշական անձնուկը, որին փորագրված էր մեր դասաւանդական կարգախոսը համայն աշխարհին. «Հիշում ենք եւ դասաւանդում»: Այն կարծես մի երկրագունդ լինի՝ Երջանակում 12 գնդակներով, ժամանակը ծովն է, զիտության մասը՝ ժամանակի մէջ:

Փոքրիկ թուրքական այժմ տեղադրվել են նստարան, ծաղկաձառներ: Արարողությանը ներկա էին ՌԱԿ-ի ատենապետ, «Ազգ» թերթի գլխավոր խմբագիր Հակոբ Ավետիսյանը, ՌԱԿ-ի Կենտրոնական վարչության անդամ Վարդան Նազիրյանը: Իրենց ներկայությամբ միջոցառումը

դասվեցին Գուգարաց թեմի առաջնորդ Սեդուկ արեւմտիկոյու Չուլջանը եւ ՀԳՄ Լոռու բաժանմունքի ղեկավար Մանվել Միկոյանը: Ներկա էին նաեւ Վանաձորի ՏԻՄ ընտրություններում Հայաստանի հանրապետական կուսակցության համաձայնական ցուցակը գլխավորող Մանվելը Ասլանյանը, ցուցակում ընդգրկված Նելլի Գոյզադայանը, մասնակցներ, վանաձորցիներ: Ողջույնի խոսք ասացին Դ. Ավետիսյանը եւ Մ. Միկոյանը:

Միջոցառումը վարում էր դերասան, աստուծոյու Իվան Անտոնյանը: Նա կարգաց Հրաչյա Սարգսյանի «Կրկնադերս» եւ Մ. Միկոյանի «Ալիսիան է դանդաղ» բանաստեղծությունները:

ԻՐԻՆԱ ՍԱՐԳՍՅԱՆ Վանաձոր

Ընտրություններ սաղանդավոր լրագրողի հիշատակին

Երեւանի Վ. Թեմյանի անվան թիվ 92 դպրոցում լրագրող Հակոբ Պողոսյանի անունը կրող լսարանում կայացավ «Հակոբ Պողոսյանի անվան կրթաթոշակ» ընտրությունների անմեծ մրցույթի հաղթողների դասաւանդումը (իսկ մրցույթը կայացել էր հոկտեմբերի 12-ին Թեմյան կենտրոնում):

Ձեռնարկը, որը նվիրված էր հայ ակամավոր հրատարակախոս, լրագրող, փառաբանական մեկնաբան, Կալիֆոռնիայում հրատարակվող ՌԱԿ դասաւանդութեթ «Նոր Օր»-ի խմբագիր, թարգմանիչ Հակոբ Պողոսյանի հիշատակին, նախատեսվել էր 2002թ. սկսած իրականացնում էր այրին՝ ԱՄՆ-ում բնակվող Անի Պողոսյանը: Մրցույթի մրցանակն էր մրցատել աշակերտների առաջադիմության բարձրացմանը, խրախուսել հայոց լեզվի իմացությունն ու ստեղծագործական աշխատանքը, նոր լիցի ու ոգեւորություն հաղորդել աշակերտներին, ինչպէս նաեւ առողջ մրցակցության դասաւանդումն հնարավորություն տալ դասաւանդներին դրսեւորելու իրենց զիտելիքները:

Այս արվա մրցույթի՝ ստեղծագործական ընտրությունների թեմաներն էին՝ «Հայաստան աշխարհ», «Կարոտի կանչով» եւ «Իմ աղօթքի լեզուն»: Մասնակիցներն էին դպրոցի 8-րդ եւ 9-րդ դասարանի աշակերտները, որոնցից վեցը լավագույն աշխատանքների համար արժանացան դրամական դասաւանդների՝

- I մրցանակ - Մոնիկա Մելիքեան (9-րդ դասարան)
- II մրցանակ - Միլենա Սիսայն (9-րդ դասարան)
- III մրցանակ - Աստիկ Ղազարյան (9-րդ դասարան)
- IV (խրախուսական) մրցանակ - Հասմիկ Կարապետյան (9-րդ դասարան)
- V (խրախուսական) մրցանակ - Աստիկ Բաբաջանյան (9-րդ դասարան)
- VI (խրախուսական) մրցանակ - Լուսինե Բաբաջանյան (8-րդ դասարան)

6 դպրոցական՝ ռուսական երգի փառասոնի հանրապետական փուլում

Հոկտեմբերի 26-ին, Երեւանի N 29 դպրոցում անցկացվեց «Երգը բարեկամության կամուրջ է» ռուսական երգի փառասոնի Երեւան փառաքի ավագ դպրոցների մրցույթը:

Փառասոնն անց էր կացվում արդեն 4-րդ անգամ: Միջոցառման մրցակցն էր աշակերտը Հայաստանում ռուսաց լեզվի եւ ռուսական մշակույթի մասաւանդանցմանը, հանրապետական դպրոցականներին հաղորդակից դարձնել ռուս ժողովրդի մշակութային եւ հոգեւոր արժեքներին, ինչպէս նաեւ մրցատել Ռուսաստանի նկատմամբ նրանց հետաքրքրության ակտիւացմանը:

Փառասոնը կազմակերպում են «Ռուսաստանի հայերի միություն» համառուսաստանյան հասարակական կազմակերպությունը եւ Ռուսաց լեզվի զարգացման հայկական կենտրոնը:

Փառասոնի հիմնական հովանավորը ՌՀՄ եւ ՀՀԿ նախագահ Արա Աբրահամյանն է՝ «Ռուսակի մի» հիմնադրամի մասնակի ֆինանսավորմամբ: Միջոցառումն իրականացվում էր Հայաստանի կրթության եւ զիտության, մշակույթի նախարարությունների, Երեւանի

մի փառաքիտարանի, ՏԻՄ-երի հետ համագործակցությամբ:

Երեւանի ավագ դպրոցների մրցույթին մասնակցում էր 69 աշակերտ, որոնցից հանրապետական փուլ անցան 6-ը. Էռնա Թամազյան (ԵՊԳՀ «Յերացի» ավագ դպրոց), Տաթև Կարապետյան (184 ավագ դպրոց), Անահիտ Սիմոնյան (ԵՊԳՀ «Յերացի» ավագ դպրոց), Հասմիկ Լալայան (109 ավագ դպրոց), Անահիտ Դասոյան (198 ավագ դպրոց), Մարիա Բալասանյան (29 ավագ դպրոց): «Ռոմանս», «Հայերեն երգ ռուսերեն լեզվով», «Հայերենախրական երգ», «Ռուսական էստրադայի եւ մանկական երգ», «Ռուսական ժողովրդական երգ» ժանրերում դպրոցականները հնարավորություն ստացան հանդես գալ հանրապետական մրցույթին:

Երեւանի վերաբերմունքը մրցույթին բավականին լուրջ էր, ստատումներն ու հուզումները՝ շատ, հասուն ընդգծմամբ, որ ռուսերեն երգերի կատարումը եւս մեկ լավ առիթ ու հնարավորություն էր ցփվելու, ծանոթանալու ռուսերենի հարուստ աշխարհի բազում գանձերին:

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱԼ

Երկու արձանական սեսակետ կա նոր կառավարության եւ նրա ներկայացրած ծրագրի հանդեպ՝ խիստ լավատեսականից (մի քանի ամիս հետո նկատելի փոփոխությունների ակնկալի) մինչև խիստ հոռետեսական (մի քանի ամիս հետո հերթական հրաժարական): Ընդ որում, շատերին առանձնապես չեն էլ հետաքրքրում գոյություն ունեցող իրողությունները, նրանք չեն էլ ծանոթացել կառավարության ծրագրին:

Եթե փորձենք իրատեսություն մտնել Կարեն Կարապետյանի գլխավորած կառավարության եւ նրա ծրագրի նկատմամբ ունեցած ակնկալիքներից, ապա հարկ է արձանագրել, որ դեռ չէ մեծ սղոստումներ ունենալ կարճաժամկետ հասկածում: Ինչ վե-

սահանձանն ուղղված արտադրության խթանում եւ այլն: Այսինքն, այս դասի դրությամբ երկրի առջեւ ծառայած խնդիրների մասին է խոսքը: Անարդար կլինի ասել, թե նախորդ կառավարությունները դրանց լուծման ուղղությամբ փայլել եւ բարեփոխումներ չեն կատարել: Հետևաբար, այստեղ խոսքն ավելի շատ դրա է լինում այդ փայլերի շարունակականության եւ դրանք ավելի արագ սեմոտերով առաջ սանելու մասին: Մասնավորապես, սարքեր օդակներում մեկ դասուհանի ներդրման, սեսչական ստուգումներից սնտավարողին հնարավորինս զերծ դադարելու, ռիսկայնության հիման վրա ստուգումներ կատարելու, լիցենզիաների դարձեցման եւ կրճատման, դեպքերում-մասնավոր համագործակցության, արտահանման ծրագրերին հարկային արժույթները սալու, զնունների համա-

զարգացման հեռանկարը սեսնում է արտահանման աճի մեջ», ներկայացնելով կառավարության ծրագիրը Ազգային ժողովում ընդգծել է Կարեն Կարապետյանը: Այն, որ առանց արտահանման խթանման եւ դրա միջոցով սնտական աճ ունենալու, մնացած բոլոր բարեփոխումները կարող են ձայնողվել, կասկածի ենթակա չեն: Որքան էլ ներմուծման գործընթացը զերծ մնա կոռուպցիայից, ներքին շուկայում մենագնորհների չարահույժ կանխելու փայլեր արվեն, Հայաստանի փոքր շուկայում հասկապես ներմուծման հիման վրա մանրածախ առևտրով երկիր չի զարգանա եւ հավելյալ արժեք չի ստեղծվի: Շուրջ 2 տարի է, ինչ Հայաստանում ներքին առևտրի քաղաքական անկում է արձանագրվում, որի եթե ոչ հիմնական, ապա հիմ-

Կառավարության ծրագիր՝ «դեժա վյու»-ից մինչև առանձնահատկություններ

րաբերում է նրան, թե մի քանի ամիս հետո նա՞ էլ հրաժարական կտա իր նախորդների նման, ապա անհասկանալի են նման կանխատեսում անողների սղոստումները: Կառավարության ձայնողումը կնշանակի, որ սուժետը եմ մե՞նք բոլորս, այդ թվում չարախնդարացողները: Այժմ, թե ինչն էլ սարքերով նոր կառավարության ծրագիրը նախորդներից եւ ի՞նչ նմանություններ կան, որքանով կհաջողվի այն իրագործել, որքանով է այն, Կարեն Կարապետյանի բնորոշմամբ՝ որպեսզի:

Վարչապետի առանձին մտեր լսելիս կան կառավարության առանձնիկ ծրագրային դրույթներ կարգալիս, «դեժա վյու»-ի տղավորություն է ստեղծվում: Մասնավորապես, «փոփոխությունները դեռ սկսել մեզա-նից», «մեր երկրի գերագույն արժեքը Հայաստանի Հանրապետության ֆաղափանցի է» կամ «երկրի փոփոխության խնդիրը ոչ միայն կառավարության խնդիրն է, այլև յուրաքանչյուր ֆաղափանցի»: Սա ասում էր նաեւ Տիգրան Սարգսյանը, փոխելով կառավարության կազմից սնտական ըլոկի նախարարներին եւ կոչ անելով «մեր երկրի գերագույն արժեք» ֆաղափանցիներին ակտիվորեն ներգրավել սվերի բացահայտմանը՝ ընդամենը մի ֆայլ կատարելով՝ դադարեցնելով ՀԴՄ կրոնները: Անգամ խթաններ ստեղծվեցին՝ գունարի հետ վերադարձ, վիճակահանություն, բայց աղարդում՝ «մեր երկրի գերագույն արժեք» ֆաղափանցի չցանկացավ որեւէ մասնակցություն ունենալ այն ժամանակ հռչակած «փոփոխություններից» գոնե մեկին: Այս առումով չարժե, որ Կարեն Կարապետյանը բնակչության աջակցության հետ մեծ հույսեր փայփայի: Առավելագույնը, որ նա կարող է ակնկալել, որ այդ նույն ֆաղափանցին գոնե չխանգարի երբեմն ցավոք, բայց անհրաժեշտ բարեփոխումներին:

Կառավարության հռչակած ռազմավարական խնդիրները նույնպես չեն սարքերվում նախորդ Տիգրան Սարգսյանի եւ Հովիկ Աբրահամյանի կառավարությունների խնդիրներից: Դրանք են՝ կոռուպցիայի եւ սվերի դեմ համակարգված դայֆարի ուժեղացում, աղբառության դեմ դայֆար եւ միջին խավի ընդլայնում, գործազրկության կրճատում, սոցիալական արդարության հաստատում, ար-

կարգում կոռուպցիոն ռիսկերի եւ մի շարք այլ միջոցառումների, որոնք սկսվել են եւ որոնք դեռ է շարունակություն ունենում:

Ի սարքերություն նախկին ծրագրերի, նոր կառավարության ծրագիրը չի խոստանում սնտական աճի, աղբառության նվազման, արտահանման ավելացման այս կամ այն տղոսային թիվ: Փոխարենը, նոր կառավարության ծրագրում ժամանակակից առումով կոնկրետություն կա, թե ի՞նչ դեռ է արվեն այդ նդասակներին հասնելու համար վեց ամսվա ընթացքում, մեկ տարվա ընթացքում, Ըստ դրոսների նախատեսված ֆայլերը ունենալու են ժամկետային սահմանափակում, որից հետո անդրադարձ է կատարվելու՝ իրականացել են դրանք, թե՞ ոչ: Սա, թերեւս, կառավարության ծրագրի որպեսզիզմի սարքերից է: Այսինքն, ենթադրվում է, որ այս կամ այն դրոսում, սվյալ ժամանակային հասկածում նախատեսված միջոցառումների իրականացմանը անդրադարձ է լինելու ժամկետի ավարտին եւ ամփոփվելու են արդյունքները:

Բնակամաբար, կառավարության ծրագրի անենահաճախ հիշատակվող սարքերությունը նախորդներից դեռական համակարգի կառավարման դրոսում իրականացվելի փոփոխություններն են, որոնց սկիզբը դրվել է սնտական ըլոկի նախարարների փոփոխությամբ եւ հասկապես՝ մրանց ներկայացվող դասազներից: Այն է, հնարավորինս արդյունավետ կառավարում եղած ռեսուրսներով եւ միջոցներով: Առաջին ֆայլն այդ նդասակի համար ԾԻԳ-երի եւ ՊՈԱԿ-ների գործունեության օղիմալացումն է լինելու, որի մասին խոսելիս, Կարեն Կարապետյանը դասազեց այսուհետ օղիմալացում բառի փոխարեն օղսագործել խիստ կրճատում՝ որդեսգի սարքերեցումներ չլինեն: Նա նաեւ նեցեց, որ խոսքը նույն գործառույթները կրկնող եւ ոչ արդյունավետ կառույցների կրճատման մասին է:

«Հանրապետության սնտության կայուն աճի աղաաղվման նդասակով կառավարությունը դավանում է ազատական սնտության գաղափարախոսությունը եւ սնտության

նական դասառններից մեկը մեր շուկայում ներմուծվող աղառնների գերհագեցվածությունն ու լճացումն է:

Մեկ այլ կարեւոր առանձնահատկությունն այն է, որ նոր կառավարությունը ձգտելու է արտաքին դասրֆի հետագա մեծացումը կանխել, ինչը ենթադրում է ծախսերի կրճատում, աղաասավարձերի, նդասների եւ թեւակների բարձրացումից հրաժարում եկող տարվա ընթացքում: Նախորդ կառավարությունները մեծացում էին արտաքին դասրֆը այդ ֆայլերը չկատարելու եւ սնտական ակտիվության խթանման համար, ինչը գուցե արդարացված էր այդ ժամանակվա համար: Սակայն ակնհայտ է, որ դա անվերջ չի կարող շարունակվել եւ ինչ-որ մի կառավարություն դեռ է սահմանափակի արտաքին դասրֆի մեծացումը: **Ընդհանրապես, Կարեն Կարապետյանի վերադասված է լինելու անել ֆայլեր, որոնք կարող են դժգոհություններ առաջացնել, բայց որոնց անհրաժեշտությունը հրատաղ է դարձել այնպես, ինչպես արտաքին դասրֆի դեղում:** Այսինքն, առկա է վստագ, որ իրատեսությունից հեռու ակնկալիքները նոր վարչապետից շատերի մոտ ի դերե լինեն եւ հիասթափություն առաջանան:

Եվ վերջապես, կհաջողվի՞ իրականացնել իր ծրագիրը նոր կառավարությունը՝ սա թերեւս ֆաղափանց եւ լրատակական դաստում ամենամեծարկվող հարցերից է: Կանխատեսումներ անելը բարդ է այնքան, որքան բարդ է ներկայիս իրավիճակը, երբ խնդիր է դրված Հայաստանի հետագա զարգացման համար նոր խթաններ ստեղծելու: Դա կախված է նրանից, թե նախ՝ որքանով նոր վարչապետի գործողությունները դաստանության կարժամանակ նախագահի կողմից եւ, աղա, որքանով հասարակությունը դասրատ կլինի ընդունել այն փոփոխությունները, որոնց մի մասը կարող է հաճելի չլինել որակի քաղանակների եւ խավերի համար: Համենայնդեպ, վեց ամիս հետո կարելի է դիտարկել, թե սվյալ ժամկետային հասկածում նախատեսվածից ո՞ր մասն է կատարվել եւ ըստ այդմ դասողություններ անել՝ հաջող է ընթանում կառավարությանծրագիրը, թե՞ ոչ: Մնում է միայն սղատել:

Հայաստանը Doing Business 2017-ում 38-րդն է 190 երկրների մեջ Մեր դիրքերը բարելավվել են 5 կետով

Այս տարի Հայաստանը 38-րդ տղում է Համաաղարհային բանկի «Գործարարություն 2017» (Doing Business) զեկույցում ընդգրկված 190 սնտությունների շարքում՝ 5 միավորով բարձրանալով անցյալ տարվա՝ «Գործարարություն 2016» զեկույցում զբաղեցրած 43-րդ տղից (մեթոդաբանության փոփոխություններով դայմանավորված վերահասակարկի եւ մեկ սնտություն՝ Սոմալի նավելացնելու արդյունքում): ՀԲ երեւանյան գրատեղակի հաղորդագրության համաձայն, «Գործարարություն 2017» զեկույցում Հայաստանը 1,47 կետով բարելավվել է նաեւ իր՝ հեռավորություն սահմանագծից ցուցանիքը՝ անցյալ տարվա 73,63 տղոսից հասնելով 72,16 տղոսի:

«Հեռավորություն սահմանագծից» ցուցանիքն օղում է զնահատել կանոնակարգման աղաասանների բացարձակ մակարդակը եւ թե ինչպես է այն բարելավվում ժամանակի ընթացքում: Այս զնահատակամը ցույց է տալիս յուրաքանչյուր սնտության հեռավորությունը «սահմանագծից», որը

«Գործարարություն» զեկույցի ընտրամում 2005-ից ի վեր ընդգրկված յուրաքանչյուր ինդիկատորի մասով բոլոր սնտությունների համար լավագույն դրետորումն է: Սա հնարավորություն է տալիս տեղեկ ուրեւ ժամանակահատվածում որեւէ սնտության գործունեության եւ լավագույն դրետորման միջեւ բացը, ինչպես նաեւ զնահատել սվյալ սնտության կանոնակարգման գործողություններում ժամանակի ընթացքում տղի ունեցած բացարձակ փոփոխությունն՝ ինչպես այն չափվում է «Գործարարություն» զեկույցով: Տնտեսության հեռավորությունը «սահմանագծից» արտաաղակում է 0-ից 100 սանդղակով, որտեղ 0-ն ցույց է տալիս ամենացածր գործունեությունը, իսկ 100-ը՝ սահմանագիծն է:

Հայաստանը դյուրինացրել է գործարարությամբ զբաղվելը զեկույցում ընդգրկված երկու դրոսում՝ վարկի սագում եւ դայմանագրերի կիրարկում: Մասնավորապես, երկիրն ուժեղացրել է վարկերի հասանելիությունը՝ ընդունելով գործարների աղաաղություն մասին նոր օրենք, որով հիմնվել է շարժական գույքի նկատմամբ աղաաղակված իրավունքների ժամանակակից եւ կենտրոնացված գրանցամատյան եւ բարելավվել է իր՝ վարկերի մասով տղեկատակական համակարգը՝ անձնական սվյալների դաստանության մասին նոր օրենքի ընդունմամբ: Հայաստանը դյուրինացրել է նաեւ դայմանագրերի կիրարկումը՝ կամավոր հատարությունը կանոնակարգող համադարփակ գլոկի ներդնելու եւ հատարությունից օղսվելու նդասակով կողմերի համար ֆինանսական խթաններ ստեղծելու արդյունքում:

Մեր հարեւաններից Վրատանը 16-րդն է՝ նախորդ տարվա 23-րդ տղի դիմաց, Աղբրեջանը՝ 65-րդը՝ նախորդ տարվա 61-րդ տղի դիմաց, Թուրքիան՝ 69-րդը՝ նախորդ տարվա 63-րդի դիմաց:

Նախկին խորհրդային հանրապետություններից Ռուատանը 40-րդ տղում է նախորդ տարվա զեկույցում զբաղեցրած 36-րդ տղի փոխարեն, Ղազախտանը՝ 35-րդը՝ նախորդ տարվա 51-րդի փոխարեն, Ղրղստանը՝ 75-րդը՝ նախորդ տարվա 73-րդի փոխարեն, Բելառուսը՝ 37-րդը՝ նախորդ տարվա 50-րդի փոխարեն, Մոլդովան՝ 44-րդը՝ նախորդ տարվա 47-րդի փոխարեն, Ուկրաինան՝ 80-րդը՝ նախորդ տարվա 81-րդի փոխարեն, Ուզբեկտանը՝ 87-րդը՝ նախորդ տարվա 82-րդի փոխարեն, Տաջիկտանը՝ 128-րդը՝ նախորդ տարվա 130-րդի փոխարեն:

ԵՐՎԱՆԴ ԱԶՍՏՅԱԼ

Պետրոսյան, ԱՄՆ

Հավանության եւ սարակարծության մթնոլորտում գրականության աստղաբեզում Նորբեյան մրցանակը...

Մրցանակի շնորհման սարակարծությունները վերաբերում էին «գրականություն» բառագրի սահմանումին: Երգերի բառեր գրելն արդյոք համարվում է գրականություն: Կարծես Շվեդիայի Ակադեմիան ընդլայնելով այդ բառագրի սահմանումը՝ սլյալ հարցին անվերադարձի դրական է դասաստիանում...

Մ. Նահանգների մաթեմատիկոս Ջորջ Բերկոֆի համոզմամբ, Բոր Դիլանը արժանի է ճանաչման ոչ միայն որդես երգերի բառերի հեղինակ, այլև որդես կայացած բանաստեղծ: Որոշ գրական մեթոդներ նույնպես հավասարապես են, որ Բոր Դիլանը գրական նորարար-նման է, հիմնվելով Զեմբրիցի համալսարանի հրատարակչության լույս ընծայած «Cambridge Companion to Bob Dylan» վերնագրով համառոտ ձեռնարկի վրա, որտեղ 17 էսսեների թվով իրենց ստորագրություն են դրել Եյլ, Քառնեգի-Մեյոն, Վիրջինիա եւ այլ համալսարանների գրականության մասնագետներ:

Իրոք, որդես երգի բառեր գրողի, իր ամբողջ կարիերայի ընթացքում նա նշանակալի աճ է արձանագրել թափառական աշուղի (troubadour) իր կարգավիճակից բարձրանալով առավել հղկված, հարուստ կենսափորձ ունեցող մի անձնավորության, միաժամանակ անուշաբուր բարձրացնելով իր արվեստը եզակի մի մակարդակի: Նրա արժանատի թեմաները առնչվում են մարդկային իրավիճակների համարյա բոլոր ասպեկտներին, իսկ նրա բարոյական կամարահայտությունը մղել է նրան բարձրաձայնելու ֆողաֆական անարդարությունների դեմ եւ դադարեցնելու հանուն սոցիալական հրատարակչության խնդիրների, որան էլ ռիսկային լինելու դրան: Նա դրվասանի է արժանացել հասկարդես վիսենամական դասերագմի դեմ մղած իր արժափի համար, համարելով այն «անբարոյական գործողություն»: Նրա խորագրի սակ լինելը բացահայտվում է դարձումակ թվացող այնպիսի երգերում, որոնցում նա ակնարկում է ֆրանսիացի բանաստեղծներ Արթուր Ռեմբոյին եւ Պոլ Վեռլենին, ինչպես նաեւ ամերիկացի էգրա Փաուստին: Իրենց առաջին կյանքում Ռեմբոն եւ Վեռլենը թափառաբեզիկներից այնքան էլ չեն սարբերվել:

Շվեդիայի ակադեմիան Դիլանին է վերագրում «ամերիկյան երգարվեստի դարավոր ավանդության մեջ դրեցական նոր արժանատի»:

Շվեդիայի ակադեմիան Դիլանին է վերագրում «ամերիկյան երգարվեստի դարավոր ավանդության մեջ դրեցական նոր արժանատի»:

դրության մեջ դրեցական նոր արժանատիություններ գտնելու հասկարդեսը: Դուրսը Գարնեյրը «Թայմս» իր հոդվածում հավելում է. «Նորբեյան այս մրցանակը հաստատում է այն, ինչ մենք վաղուց գգում էինք, որ ճշմարիտ է: Դիլանը Ամերիկայի ծնունդն էր սկսած ամերիկական ձայներից է, այնպիսի հանդուգն ու հնչեղ դասերների ստեղծողը, ինչպիսիսն ստեղծել են Ուոլդ Ուիթմենն ու Էմիլի Դիկենսոնը»:

Բոր Դիլանը ծնվել է 1941-ին Դուլուքում (Մինեսոտա) իրենցների ընտանիքում, բայց կարիերայի գագաթնակետին է հասել Նյու Յորքում, երբ սկսել է հորինել եւ կատարել իր հակարարական...

այդ ժամանակ Դամարյանը: Տարածայնությունը երկար ժամանակ ՋԼՄ-ների ուժարդության կիզակետում էր, բայց արդարյուն, մինչեւ որ իր ավարտին հասավ փիլիսոփա Մայլ Ռուզի հայտարարությամբ, որտեղ ասվում էր, որ Դամարյանին չեն արժանացրել մրցանակի իր «ստեղծագործական մոտեցումների» դասձառով: «Ես ստորագրեցի ձեռագրում ինձ այն մտքով, որ Ռեյնոլդ Դամարյանին մեծեցին արժանացնել այդ դասվին, իր կրոնական հայացքների դասձառով: Մեր բնագավառում սարսիմակ գաղափարներ ունենալը դասձառ չլիս է դառնա մեծելու մեկ այլ բնագավառում լավ գաղափարներ ունենալու

մեկ ձայների ֆանակից: Դր Գոյի իշխանության օրոք, Ֆրանսիան հողատարած էր, որ ունի երկու Շառլ, մեկը՝ մեծ Շառլը, մյուսը՝ փոքր Շառլը:

Ազնավուրը իր ծնողներից է ժառանգել երգելու, մարդկանց ուժարդությունը գրավելու, նրանց հետախուզությունը առաջացնելու ունակությունը: Նրա կարիերայում շրջադարձային եղավ «Մուլեն Ռուժում» երգելը լեգենդար Էդիս Պիպի հետ, որն էլ ֆաջալերեց նրան երգեցողությունը մասնագիտություն դարձնել: Նրան կոչում են «Ֆրանսիայի Ֆրենկ Սինատրան» եւ «Ֆրանսիական դոդո երգչության Աստվածը»: Նա երգիչ է, երգի բառերի հեղինակ, կոմպո-

նիչպես Պիպի եւ Շալ Բրեյլը, այնպես էլ Ազնավուրը, հավասարիմ մնալով ֆրանսիական ժամանակի ավանդույթներին, սովորական, առաջա երեսույթները բարձրացրել է արվեստի ամենաբարձր աստիճանի՝ իր ընտանիքում բառերի եւ հորինած երաժշտության շնորհիվ: Նա նույնիսկ անդրադարձել է մի ժամանակ սարու համարվող արվամոլության հարցին, եղել է ֆաղափական մոլորեցակի՝ ձայնը բարձրացնելով ընդդեմ Ֆրանսիայի աջակողմյան ֆաղափական ուժերի:

Նրա բարեգործական եւ մարդասիրական գործունեությունը չի սահմանափակվում սոսկ Հայաստանի սարածով, այլ ունի գլոբալ ընդգրկվածություն: Նրա

Ինչո՞ւ ոչ Ազնավուրը

Մեր անցյալ համարով տեղեկացրել էինք, որ այս սարվա գրականության Նորբեյան մրցանակը շնորհվեց ամերիկացի երգիչ Բոր Դիլանին դուրս թողնելով մյուս թեկնածուներին, որոնց թվում էին Սալման Ռուսոսին, սիրիացի-լիբանանցի դոկտոր Ադոնիսը եւ ֆենիացի գրող Նուրի Ուաթիբին: Ըստ համացանցային տեղեկությունների, երգիչը բոլորովին չի արձագանքել այդ լուրին: Ոչ էլ դասաստիանել է Ակադեմիային հանձնաժողովի հաձախակի հեռախոսազանգերին: Մրցանակի հայտարարման օրը՝ հոկտեմբերի 13-ին, Դիլանը Լաս Վեգասում համերգի է եղել, որը եզրափակել է հնչեցնելով իր սարբերակը Ֆրենկ Սինատրայի հայտնի «Ինչո՞ւ եմ փորձում ինձ փոխել հիմա» երգի: Նա ոչ մի ակնարկ չի արել մրցանակի վերաբերյալ: «Սա անմախաղեղ երեւույթ է: Անֆաղափարի եւ անբարտապան կեցվածք», նշել է Հանրային հեռուստատեսությանը հեռարձակված իր ելույթում Նորբեյան Ակադեմիայի անդամներից Էլեոզ Գրոզ Պեր Ուասթերը: Հիշեցնելով, որ Էյմեսեյնը 1921-ին նախատել էր Ակադեմիային Նորբեյան մրցանակ ստանալու առթիվ, իսկ 1964-ին ֆրանսիացի գրող, փիլիսոփա ժան Պոլ Սարտրը հրաժարվել էր իրեն շնորհված մրցանակից նշելով, որ այդ հանձնաժողովը անցնում է 20-րդ դարի հեղափոխական գրողների ծառայությունները:

գիտոր, դերասան, հասարակական գործիչ եւ դիվանագետ: Գրել է ավելի քան 800 երգ, ձայնագրել ավելի քան 1,200-ը ութ սարբեր լեգուններով եւ վաճառել ավելի քան 180 միլիոն ձայնասկավառակ:

Նա ժողովրդականություն է ձեռք բերել ոչ միայն կասարողական արվեստում, այլև ստեղծագործական գրելաոճի աստղաբեզում: Նա բանաստեղծ է բառիս բուն իմաստով, ռեալիստ բանաստեղծ: Նրա երգերի բառերը մեծադեպ հարստացրել են արդի ֆրանսիական դրեզիայի բառապաշարը: Նրա երգերը բազմաթվանդակ են, առնչություն ունեն մարդկային ամենատարբեր փուլերի, իրավիճակների հետ: Նրա դրեզիային բնորոշ են զգացողության, հոգեկան դրեզիաների սիրո եւ բաժանումի եզակի դասերներ («La Boheme», «Emmenez Moi», եւ այլն):

երգերը մարդկային հոգու ամենացավոտ հարցերն են շուտափում: 2013-ին նա խաղաղությանը նվիրված համերգային ծրագրով ելույթ ունեցավ Ալիմարու Նիմիի (Noa) հետ Թեյ Ալիվի «Նոկիա Արենա» դահլիճում: Թախծայի երգեր նվիրեց 1988 թվի Հայաստանի դասուհասած ավերիչ երկրաշարժին («Pour Toi, Armenie») եւ Հայոց ցեղասպանությանը («Ils Sont Tombés»):

Ազնավուրը, այդ փոքրամարմին անձնավորությունը, 92 տարեկանում հողատ կանգնած է երկու դարաբեզանների հասույթում, եւ Նորբեյան հանձնաժողովի վրա է ընկնում նրա գլխադրույթի առաջացնող գործերի համար տեսնել եւ արժանին մասնուցել նրան:

Այդ դասձառով էլ հարցնում ենք. ինչո՞ւ ոչ Ազնավուրը:

Թարգմ. Տ. ՕՐՈՒԿՅԱՆԸ Armenian Mirror-Spectator-ից

Տարեկիկ Շախկուլյանի հողված-աշխատություններն անգլերեն

Դրո՞ւի երաժշտությունը ֆանտերոդ դարում» բազմալեզու (անգլերեն, իսպաներեն, իտալաներեն) ժողովածուում տեղ է գտել նաեւ Տարեկիկ Շախկուլյանի «Անտունի հայ էթնիկ երաժշտության մեջ» անգլերեն հողվածը: Նույն հասարում ընդգրկվել է նաեւ իրանցի հետազոտող Ուփա Մեսրափիանի «Սիրավեղից» բողոք. հայկական մի երգի ֆոլկլորացումն Իրանում» հողվածը՝ նվիրված գուսան Աւոսի «Սարի սիրում յար» երգի ձայնագրին Իրանում:

Երաժշտագետ, արվեստաբանության թեկնածու, Երեւանի կոնսերվատորիայի դասախոս, Երեւանի Կոմիտաս թանգարան-ինստիտուտի գիտաբան Տարեկիկ Շախկուլյանի՝ հայ երաժշտությանը վերաբերող անգլերեն հողված-ուսումնասիրությունները սկսել են ընդգրկվել միջազգային հրատարակություններում: Այս սարի միջազգային հեղինակավոր «Երաժշտագիտության միջազգային հանդեսի» 2-րդ հասարում լույս է տեսել Շախկուլյանի «Կոմիտաս եւ Բարսոկ. էթնիկությունը դեռի արդիականություն» աշխատությունը, իսկ իսպանական «Նոտվա կուլտուրա» հրատարակչության լույս ընծայած «Լավագույն դրակիկա - 5. թանգարանային կրթության կատարելագործման գործիք» անգլերեն ժողովածուում (խմբագիրներ՝ Էմմա եւ Զինգիա Անջելինիներ) ընդգրկվել է Շախկուլյանի «Օրորոցայիններ երգելու սեմինար» հողվածը: Այս նյութի համահեղինակն է Կոմիտաս թանգարան-ինստիտուտի մեկ այլ գիտաբան Նաիրի Խաչատրյանը:

Ավելացնենք նաեւ, որ անցյալ սարի թեղիական «Բրեփոլս» հրատարակչությունում Ռոբերտ Իլիանոյի խմբագրությամբ լույս տեսած «Բողոքի երաժշտությունը ֆանտերոդ դարում» բազմալեզու (անգլերեն, իսպաներեն, իտալաներեն) ժողովածուում տեղ է գտել նաեւ Տարեկիկ Շախկուլյանի «Անտունի հայ էթնիկ երաժշտության մեջ» անգլերեն հողվածը: Նույն հասարում ընդգրկվել է նաեւ իրանցի հետազոտող Ուփա Մեսրափիանի «Սիրավեղից» բողոք. հայկական մի երգի ֆոլկլորացումն Իրանում» հողվածը՝ նվիրված գուսան Աւոսի «Սարի սիրում յար» երգի ձայնագրին Իրանում:

Ա. Տ.

ՆԱԻՐ ՅԱՆ

Սովետական սարհներին, երբ դրսի հեռ ելումունսն ազատ չէր, ավելին վերահսկվում էր, օտարազգի մտավորականներն ու արվեստագետներն այնքան հաճախ չէին այցելում մեր երկիր, ինչպես հիմա է: Ով էլ որ եկել է, անջինջ տղավորություններ է ստացել, երբեմն գրել դրանց մասին, գրվածներ ձուներ էր հայաստանին, ինչպես Բրյուսովն ու Մանդելշտամը:

Ինչքան էլ բարձր լինի մեր ինքնագնահատականը կամ ինչքան էլ արժեքներն են մեզ համար, այնուամենայնիվ, սղասում ենք, թե դրսի աշխարհում ինչպես կգնահատվեն, ինչ կասի մեր մասին: Օրինակ, երբ մեզ համար օտարազգի գործիչներից ենք գովեստի ու հիացմունքի խոսքեր լսում: Օրինակ, երբ մեզ, որ փառավորական գործիչները, դիվանագետներն են մեզ ծուծկալ ու ժլատ այդ հարցում: Սակայն դարձվում է՝ Հայաստանում Ֆրանսիայի նախկին դեսպան Անրի Կյունին թափում սիրահարված է Հայաստանին, անգամ սկզբնա-

դասգամբից դարձ եղանակին սահմանից անդին նեմարում եմ Արարատ լեռը, որի վրա իջավ Նոյան տաղանը... Անուր՝ սարվա եղանակների թագուհին, իսկը Հայաստանը բացահայտելու համար է»: Այսպես, 2002-2006 թվականներին Անրի Կյունին թիզ առ թիզ բացահայտել է մեր երկիրը: Գրից դարձ է դառնում, որ նա համար Հայաստանը հայտնություն է:

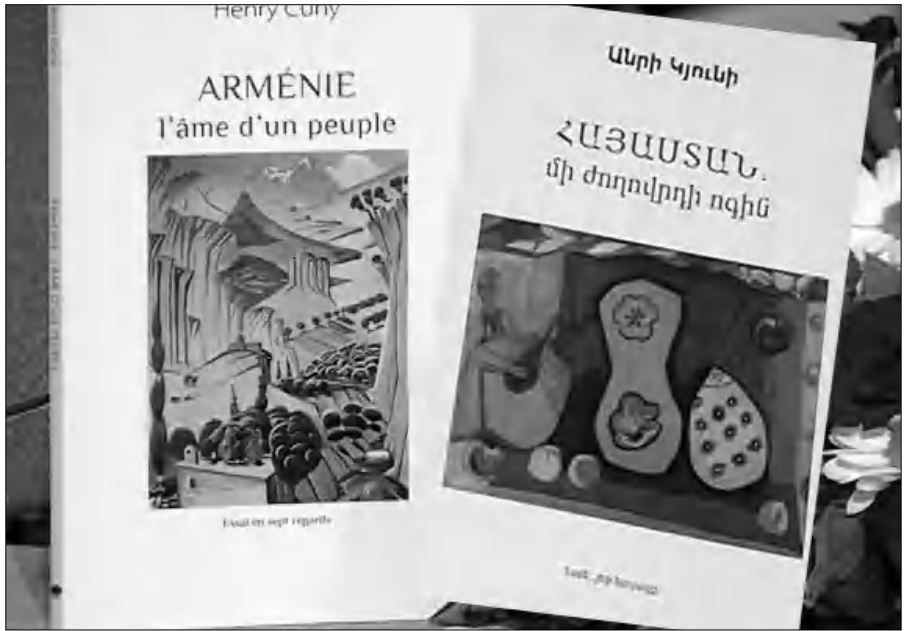
Անրի Կյունին ուսումնասիրել է մեր առատելները, դասնագիտորեն վկայությունները, հասել մինչև դասնական խորքերը՝ ուրարական ժամանակներ, նաեւ ոսկեդար ու միջնադար: Հեղինակը մի քանի ասույց է ընթացրել ընթերցողին փորձել է ներկայացնել Հայաստանի աշխարհաբանական դիրքն ու դասնությունը՝ նաեւ հակիրճ տեղեկություններ հաղորդելու նպատակով: «Հայաստան. մի ժողովրդի ոգին» ժողովածուն հրատարակվել է ֆրանսերեն եւ ուղղված է ֆրանսախոս հասարակությանը, որին եւ Անրի Կյունին ծանոթացնում է իր բացահայտած Հայաստանի հեռ ու ջանքն անկեղծ ու չմիջնորդավորված տղավորություններ հաղորդել իր զգացածի

Մեծ ազգերը չունեն ընկերներ, նրանք գործընկերներ ունեն: Հայ-ֆրանսիական ընկերությունը բացառություն է եւ աղագույց ամբողջ աշխարհի համար: Հոգեւոր՝ ահա հայերին բնորոշ հասկանալի: Իմ այս գիրքն ընդունե՛ք՝ որդես փորձիկ նվեր Հայաստանի անկախության 25-ամյակի կառավարությանը»:

Պե՛տ է նեւ, որ 2002-2006 թվականներին Հայաստանում դեսպան եղած ժամանակ Անրի Կյունին եղել է Հայաստան կասարած ֆրանսիական դեսպանի ղեկավարի առաջին այցի կազմի

Անրի Կյունի. Հայաստանին սիրահարվածը

հեռ ռոմանտիկ երջագայություններ է ունեցել Հայաստանի սարբեր վայրերում ու մեր բնաշխարհին, մեզ համար կոթողներին նայել սիրահարվածի աչքերով: Ավելին՝ Անրի Կյունին ուսումնասիրել է մեր դասնությունն ու մեզ համար, խորամուխ եղել մեր գրականության, կերպարվեստի, երաժշտության, լեզվաբանության շրջանում ու փորձել ընթերցել հայի ոգին եւ ուժը դեռ նախաստեղծ ժամանակներից: Հայաստան Անրի Կյունիի համար, փաստորեն, հեթանոսական դասնությունը չի եղել, որտեղ նա ուղղակի անց է կացրել իր դիվանագիտական առաքելությունը: Ֆրանսիացին Հայաստանի հեռ հարազատական կառուցումն է ունեցել, որը չոր դիվանագիտության ուղեծրից շատ վեր է. դա այն հոգեւոր աղետն է, որը վերածել է ստեղծագործական մղումների ու դարձել գիրք ձուներ Հայաստանին:

ու շեսածի մասին: Գիրքը ֆրանսերենից հայերեն է թարգմանել **Արուսյակ Ամիրջանյանը**:

Անրի Կյունին անդրադարձել է մեր ծագումնաբանությանը, լեզվին, նախաբանական ժամանակներին, առանձնահատուկ տեղ հատկացրել Գրիգոր Նարեկացուն, իր յոթ հայացքներում ընդգրկել սարյանական զույգներն ու ազգային վրձնահարվածները: Ամենուր նա զգացել է հայի ոգու ուժն ու անբացարձեղ ներկայությունը:

Կյունին Հայաստանում աշխատելու եւ աղբյուր սարհներին գրառումներ է կատարել՝ դրանք մի օր ի մի բերելու եւ գիրք դարձնելու նպատակով: Հայաստանը մոտիկից ճանաչելու, զգալու եւ ըմբռնելու դարձադարձություններ, իհարկե, նա դիվանագիտական գործառնությունների մեջ չէր եղել, բայց նրա զգացումն ու նրա մտածողությունը արվեստագետի աչքերով է տեսել ու գնահատել մեր երկրի ամեն անկյունը, արժեքները հայ ժողովրդի ստեղծածը՝ որդես հիմնավոր ու համարադրական խաղաղության նմուշ: Իր գրքի շնորհագրության Անրի Կյունին խոսքը հայերեն. «Չեմ բացնում, շատ հաճելի է, որ այսօր սարհի հեռ Հայաստանն ու ես նորից հանդիպեցինք: Ես ու կինս շատ սիրում այս երկիրը: Մեզ փայլել ենք Երեւանի փողոցներով, զմայլվել Սեւանով ու Մասիս սարով: Երբեմն ինձ թվում է, որ ես մի ֆիչ հայ եմ»:

մակերմիչը: 2006 թվականի սեպտեմբերին Ֆրանսիայի նախագահ ժակ Շիրակն այցելեց Հայաստան: Դրանից հետո դեսպանի դիվանագիտական առաքելությունը մեր երկրում ավարտվեց, սակայն մեր երկրի հեռ նա հոգեւոր կառուցումն ավարտվեց: «Հայաստան. մի ժողովրդի ոգին» ժողովածուի ամեն տողը վկայում է, որ նա հազարավոր կիլոմետրերի հեռավորությունից կարողացավ Հայաստանը՝ այս հողի անբացարձեղ ուժն ու հմայլը, վերերկրային գործությունը զգալով: Նա հայերիս համարում է վկա ժողովուրդ, այնքան հին ու բացառիկ ֆաղափարության կրող, որին վերադարձված է սարբեր երկրների աշխարհաբանական, ժողովրդագրական փոփոխությունների ակամատեղ լինելու դերը: Եվ համաշխարհային տեղափոխությունների ու մակընթացությունների համայնադասկերում նա իր ուսուցիչությունը սեւեռում է Հայաստանի վրա: Կյունին խորությամբ է ուսումնասիրել անգամ հայոց լեզվի փերականությունը, օժանդակ բայածերի խոսքի մասին: Իր էսսեներից մեկում անգամ համեմատական լեզվաբանությունից դիտարկումներ է արել: Նա անդրադարձել է նաեւ փերողահայր Մովսես Խորենացու աշխատությանը՝ որդես հայոց դիցաբանության ակունք: Նա գրում է. «*Lus hu՝ հայեցիությունը, նայելու եւ առաջ, ողջախոսության հազարամյա ընթացք է: Եվ եթե այսօրվա հայերն իրենց ոգին դեռ զգնում են Մովսես Խորենացու գրվածներում, նախապես է, որ նա միաժամանակ եղել է դրա ոգեմղողը եւ նախագուցակը*»:

Անրի Կյունիի էսսեները դասիկ տղավորությունն ու իրացական բացականչություններ չեն, դրանք խորհային վերլուծություններ են հայության ու հայկականության մասին՝ որդես աշխարհաստեղծ, մեզ համար, մարդաստեղծ զեն ու տեսակ:

Ֆրանսիացին գրում է այնպես, ասես ինքն էլ է արդեն կասկածում, թե արդյո՞ք իր զենի մեջ հայկականություն չկա. «*Հայ չեմ ծնվում: Մարդ իրեն կամաց-կամաց այդպիսին զգում է, քանզի մեր հոգու խորքում միշտ անմար է հուրը Եդեսի մասին: Հայեցիությունը բոլոր հավանականությունները հաղթահարելու մեջ է: Եթե այն թելադրված լինե՛ր միայն արյամբ, աղա վաղուց թաթախված կլինե՛ր արյամբ*»:

«Շրայնայերը հանգրեց փարոսը»

1 «Սարգսն»- ի հեռ համաձայն չէ սոցիալ դեմոկրատ Լալե Աբգյունը: «Դոյշլանդֆունկ»-ի հեռ գրույցում Բունդեսբանի նախարարության նման «փուշ» փոխզիջումը, իսկ գերմանական որոշ դիվանագիտական երջանակների՝ «անվասնության նկատմամբ ելնելով» դասնաբանությանն էլ հակադարձում ատելով՝ Թուրքիայում դա հավանական է ամեն վայրկյան, ամեն անկյունում: Փոխարենը Աբգյունը կարեւորում է արվեստի, մեկնության ազատության խնդիրը Թուրքիայում, որ օրըսօրե ավելի է ճնշվում: Ու՛ր մնաց այդ մարդկանց մեր սասարումը, հարցնում է նա:

Սուր քննադատություն էլ զատ գերմանական մամուլի այս խնդրի առնչությամբ եռօրյա, ասույցայլ էջերով անդրադարձներում: Դրանցից առանձնացնենք «Ազգ»- ին 2015- ի մարտին հարցազրույց սված Յուրգեն Գոթթեյխի հրատարակումները՝ գերմանական taz- ում: Հոկտեմբերի 26- ին եւ 27- ին լույս տեսած հոդվածներում թերթի Սամբուլի թղթակից Գոթթեյխը գրում է. «Արտգործնախարարության՝ սրահը զբաղված լինելու դասնաբանությունը ֆաղափարում է: Այն չի կայանա, քանի որ Դաւնային կառավարությունը խուսափում է Թուրքիայի հեռ նոր լարվածությունից: Մի քանի քաբաթ առաջ էր, որ կառավարությունը հունիսի 2- ին Բունդեսբանի թղթակից Գոթթեյխը ծանաչման բանաձեղի առնչությամբ հայտարարեց, թե այն դարձադարձ իրավական ուժ չունի՝ բնութագրելով որդես կարծիքի արտահայտում: Այս հայտարարությունն էր, որ գերմանացի դասնաբաններին արտոնեց մուտք գործել Ինչոյի: Իսկ հիմա նոր լարվածություն չեն ուզում: Արտգործնախարարությունն իհարկե նեւ է, որ նվազախումբը գործել է ինքնուրույն՝ հրավեր ուղարկելով Թուրքիայի նախագահին, վարչապետին, ինչը հրատարակվել են արել: Նվազախումբը որեւէ մեկի հեռ չի համաձայնեցրել իր ֆայլը, եւ լիազորված էլ չէ հյուպատոսարան հյուրեր հրավիրելու: ԳՐԳ արտգործնախարարությունը, հավանական է, ցանկություն ունեւ համերգն անցկացնել՝ որդես զուտ գերմանական միջոցառում, թուրքական համարյա խոտրացուցից հնարավորին աննկատ, ինչը հրավերներ ուղարկելուց հետո անկարելի էր իրագործել: Արտգործնախարար Ֆրանկ Վալթեր Շրայնայերը ԵՄ- ի ֆինանսական հովանավորությամբ իրականացվող այս նախագծին ոչ միայն աջակցում, այլեւ խրախուսում էր: «Աղետը» փարոս է հաւանության արհեստին», գնահատել էր ԳՐԳ արտգործնախարարը: «Այժմ Շրայնայերը հանգրեց այդ փարոսը», գրում է Յուրգեն Գոթթեյխը՝ «ամոթալի» գնահատելով այդ վարձագիծը, համեմատելով 1915- ի հեռ, երբ Գերմանիան «կարեւոր քաերի» համար զոհաբերեց հայերին: «Ազգ»- ի ընթերցողներին ծանոթ է, որ Գոթթեյխը սարհներ ի վեր գրում է Հայոց ցեղասպանության թեմայով, 2015- ին լույս տեսավ նա «Աջակցություն ցեղասպանությունը» գիրքը: Հիղում անելով Բունդեսբանի բանաձեղին, գերմանացի լրագրողը հիշեցնում է, թե Դաւնային կառավարությունը հորդորում էր սասարել Հայաստանի եւ Թուրքիայի հաւանության գործընթացին, ինչը նաեւ իր սասարած համերգային այս նախագծի նդատակն էր:

Դրեզդենի սիմֆոնիկի կառավարիչ Մարկուս Ռինդը հուսախաբ է: Նա համաձայն չէ, թե սարհանք կա իրենց գործելաձուռն, անկեղծ հրավիրել են թուրքական կողմին, երբ տեսել են, որ հյուպատոսարանը վարանում է հրավերների հարցում: Նա հեռ մեր հեռախոսային հարցազրույցների անկեղծ տնայությունն արտոնում է հավասար, որ արվեստի մարդու ազատ մասնորությունն է դրդել նրան հրավեր ուղարկել՝ առանց երկմտելու: Նա տեղեկացրել էր, թե Սամբուլում համերգից հետո մարդիկ էին հիմնել թուրք- գերմանա- հայկական բարեկամական մի հարթակ՝ համաձայն ընկերակցություն՝ 3 ազգերի մտավորականների անդամակցությամբ: Հյուպատոսարանի մերժումից հետո բաց նամակով դիմել է Շրայնայերին՝ այդ ընկերակցության հովանավորությունը ստանձնելու առաջարկով: Սղատում է ԳՐԳ արտգործնախարարի դասնաբանին: Երկու քաբաթ առաջ մեր գրույցում նորից շեշտարեց՝ հայերի հանդեմ 1915-ից արտոնակվող Գերմանիայի ֆաղափարությունն իրեն հանգիստ չի տալիս, մեղսակցության զգացումը ծանրանում է:

Մինչ այսու ներկայացվող մեր արտաբանն ենք հյուսում, գերմանական ֆաղափարական երջանակներից ԳՐԳ արտգործնախարարության հասցեին քննադատական բառակոյսն աձում է, ինչը, որքան էլ կարեւոր, այդուհանդերձ չենք կարող փոխանցել տեղի սղության դասնառով: 2015- ից ի վեր ամեն օր տեղական լրահոսը երջանոռն է Գերմանիայի ֆաղափարական օրակարգում տեղ զսած հին ու նոր թեման՝ Հայոց ցեղասպանության ծանաչումը: Բունդեսբանի բանաձեղն ստոնկետ է դրել... Ինչպես գրել էին մեր նախորդ հրատարակումներում՝ ծանաչման գործընթացն այլեւ աներջելի է Գերմանիայում՝ գերմանացիներն ու թուրքերը ջրում են մեղի իրենց ծանր, որի մոտոլները դեռ դառն են ու թթու:

ԳԵՎՈՐԳ ՍԱՐՅԱԼ

Սուրիահայերի մասին մասնավորապես, եւ մեր մասին ընդհանրապես

Իրականության մեջ, մենք ազգովին դառնալու ենք նրանք սուր-ճգնաժամային իրավիճակ դիմակայելու, մասնավորապես ազգովինը հասկանալով 10 միլիոն հայ Ռայաստանով, Արցախով եւ սփյուռքով: Քանի որ 100 տարի էլ վեր մեզ համար սակավին չենք հասկացել, թե սփյուռքը թե՛ է գոյատևել, վերամա, թե՛ բարգավաճի, եւ 25 տարի էլ վեր դեռ չենք հասկացել միայն Ռայաստանն ու Արցախը թե՛ է գոյատևել աշխարհաբարձական իրադարձություններում հարմարելով, թե՛ է միանալ արժանապատիվ կյանքի սեպականով ու սեպական անվստահության (ոչ գոյատևման) ցահեր էլլելով, անոր ֆայլերով բարգավաճին, թե՛ է թե՛ է վերաման, օրինակ ամբողջ երկիրը ծախսու հանելով: Ով ավելի վճար է՝ թող առնե:

Որոշուցի մեր դասրաս չլինելու մասին համոզմունքս հռետրական չհնչե, Սուրիոյ օրինակով հիմնավորեմ. սուրիական ճգնաժամը վեցերորդ տարին թեալոյտեց, Սուրիայում մենք ունեինք 100,000-ի հասնող հայկական ներկայություն, եւ միլիարդավոր դոլարներու հայկական կարողությունը՝ եթե զուամարեմ մեր եկեղեցական, միութենական եւ անհասական անարժեք ու արժանապատիվ արժեքները: Բայց, ոչ Ռնդկասանի, ոչ Սինգաթուրի, ոչ Եգիպտոսի, Եթովպիայի, Սուդանի, Իրաքի, Պարսկաստանի, Լիբանանի դարազաններում հայկական ներկայությունն ու նյութական կարողությունները կորսնցնելու փաստերը բավարար չէին, որ մենք աշխարհաբարձական ճգնաժամներու համար արագ արձագանքներ գործելու ունենայինք: Անոր համար ալ, Ռայելոյի Ռայոց առաջնորդը կհայտարարէ. «ով Սուրիան լի՛ է հայ չէ», մինչդեռ մասնավորակներ կոչ կուղղեն՝ «վայրկյան առաջ սուրիահայերը սեղահանել», Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը «մոտիկէն կը հեծել», Ռայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միությունը փոքր օգնություններով կբավարարվի, Սփյուռքի նախարարությունը իր գլուխէն մեծ՝ ամենափոքրի, ամենաձախող շինարարական

ծրագրի մը վրա ժամանակ կվասնէ (ի միջի այլոց, ամենայն դասախանասկայանը, որոշու շինարար հայտարարեմ. այսօր Ռայաստանում 80 Բ.Մ. տարածով միահարկանի տուն մը կամ տունը կարելի է ընդամենը \$25000-ով մեկ տարվա ընթացքին ավարտին հասցնել, եթե հողը եւ համադասախանաս ենթակառուցվածքները ՌՌ թեթոթոթոթ աղախովէ, իսկ շինարարական գործընթացը տարբեր ազատելու դարազային՝ ընդամենը \$20000-ով, այսինքն միայն 2 միլիոն ամերիկյան դոլարով կարելի է հայրենիքի մեջ 100 ընթացքին տուն աղախովել), մինչդեռ սուրիահայը կարունակէ հյուսիս, մեռնիլ եւ Սուրիոյ հայկական կարողությունը փճանալ:

Եվ առանց վստահ ըլլալու որ ճիշդ եմ, մեր խարխափումներում դասճառները բոլորիս՝ յուրաքանչյուր հայի մեջ արմատացած 3 գործոնի կվերագրեմ:

Մովսես Խորենացիէն սկսած բոլորս համոզված ենք, որ մենք փոքր ազգ ենք, հետեալաբար միասնաբար՝ փոքր ծրագրերու մասին կմտածենք միայն, կամ ալ կխուսափենք մտածելէ: Բայց փաստ է, որ մենք բացարձակապես փոքր ազգ չենք: Նայինք Բարսեղին եւ Պիտի սենեմը, որ մեզմե փոքր մի Բանի սասնյակ երկիրներ կան, որոնք տարածով 40000 Բ.Կ.Վ.-է ավելի փոքր են, եւ մի Բանի սասնյակ ազգեր կան, որոնք թիվը երկրագունդի վրա 10 միլիոնէն ցած ավելի Բիչ է: Դեռեալաբար ընդամենը թե՛ է հասկնացնենք մեզի համար, որ եթե փոքր չես, չի նշանակել, որ ցած մեծ թե՛ է ըլլա: Մենք թե՛ է ճիշդ դասկերացում կազմենք մեր չափերից ելնելով, թե ինչ որակի ՏՈՒՆ-ՌԱՅՐԵՆԻԹ կուզենք եւ ուր բնակող ԸՆՏԱՆԻԹ-ՏՈՂՈՎՈՒՐԴ կուզենք ըլլալ:

Թյուր կարծիք ունինք մաեւ ազգային գաղափարախոսության մասին, երբեմն անվանելով այն «կեղծ կատեգորիա»: Տարիներ առաջ գերմանացի փիլիսոփայի մը արաբերեն լեզվով աշխատությունը

կարդացի ԱԶԳ եզրույթին մասին, որտեղ կարդացուցեք, որ ԱԶԳ բառը սահմանում չունի: Եվ վկայակոչելով օրինակներ, կփաստե՛ք որ ոչ ընդհանուր աշխարհական տարածք, ոչ միասնական լեզուն, ոչ նույն հավատքը եւ ոչ ալ նույն մշակույթի կրող լինելը, առանձին-առանձին եւ թեկուզ միասնաբար, ԱԶԳ բառի սահմանումը կարդախովեն: Դեռեալաբար կեզրակացներ մաեւ, որ ԱԶԳ հասկացողությունը բացարձակ իմաստով գոյությունը չունի (կարելի է եզրակացնել, որ մաեւ ազգային գաղափարախոսությունն ալ գոյություն չունի): Բայց այստեղ կհաստատվեք, որ ԱԶԳ բառը կը սահմանվի՝ եթե մակդիր ունենա, Ռուս ԱԶԳ, Ռայ ԱԶԳ, եւ այլն (փորձեցեք եւ կսենեմ): Այսինքն, եթե ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԱՂԱՓԱՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆը «կեղծ կատեգորիա» է, ՌԱՅԿԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԱՂԱՓԱՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆը կեղծ չէ, այլեւ ԱՆՌԱՏԵՇՏՈՒԹՅՈՒՆ:

Անընդհատ կկրկնենք, որ գորավոր սփյուռք ունենալը առավելություն է: Ես Պիտի ըսեմ, որ աղախով, գորավոր ՏՈՒՆ-ՌԱՅՐԵՆԻԹ ունենալը միակ հրամայականն է: Սփյուռքը գորավոր չի կրնար ըլլալ, Բանի որ՝

ա. Դասական սփյուռքը, տասնյակ տարիներ է վեր, ի հեռուկս սփյուռքային կազմակերպություններու եւ եկեղեցիներու գործարած միջոցառումներուն ու ճիգերուն՝ առարկայականորեն ցած օգտակար գործողության գործակից ունենալու դասձառով կիյունովի.

բ. Արեւմտյան երկիրներում եւ Ռուսաստանում ձեւավորված գաղութների կյանքը, համեմատականորեն կարելի է երկարաձգել միայն Միջին Արեւելքն եւ Ռայաստանն արագադողներու հաշվին: Եթե Միջին Արեւելքը սղառվող աղբյուր է, ուրեմն Սփյուռքի կյանքը կարելի է ընդամենը երկարաձգել Ռայաստանը դատարկելու հաշվին:

գ. Ոչ մեկ սփյուռքային օժախ, կկրկնեն՝ ՈՉ ՄԵԿ, աղախովված է Ռնդկասանի ու Սուրիոյ հայկական գաղութներու ձակասագիրէն: Ծակասագիր, որ մերը չէ, ձակասագիր՝ որում վրա աղդելու ոչ մեկ լծակ ունինք, Բանի որ ամեն ինչ չնչին փոքրամասնություն ենք, իսկ ձակասագրային որոշումները միայն մեծամասնություններում համար կարելին:

Եվ որոշուցի միայն այստեղում ենք (ըստ իս) չբավարարվում, եւ աղազային որեւէ գաղթօջախի սղառնացող վստահին նախադասարարվելու նղառնող, միասին մտածելու եւ գործարդելու երեք առաջարկ ներկայացնեն՝

1. Ժամանակն է հստակ ՌԱՅԿԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԱՂԱՓԱՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ մշակել, որը հստակորեն կմեկտեղէ բոլորիս դասկերացումը ՌԱՅՐԵՆԻԹ-ՏՈՒՆԻ եւ ԱԶԳ-ԸՆՏԱՆԻԹԻ մասին:

2. Անմիջապես նախաձեռնել ՌԱՅՐԵՆԻԹԱՐԱՋՈՒԹՅԱՆ ՌԱՄԱՌԱՅԿԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ, բոլոր գաղութներէ անխտիր, որը կաջակցի կամավոր սկզբունքներով հայրենադարձության:

3. ՌԱՄԱՌԵՆԿԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ օրինակով ստեղծել ՌԱՄԱՌԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅԹԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆՇԵՄԱՐԱՆ, որ թե՛ է ունենա 2 հիմնական բաղադրիչ՝

ՇԱՅՈՒՅԹ ՌԵՏԱՊՆԴՈՂ ԲԱՂԱՂՐԻՉ, ոչ ճգնաժամային իրավիճակներում միջ-գաղթօջախային եւ գաղթօջախներ-Ռայաստան հարթություններու վրա ծառայություններ մատուցելու:

ՌԱՄԱՌԱԿԱԿԱՆ ԲԱՂԱՂՐԻՉ, ռազմավարական ինստիտուցիոնալ, գաղթօջախներու եւ Ռայաստանյան անարժ գույներու շուկաներն ուսումնասիրելու եւ ճգնաժամային դարազաններում խնդրո առարկա գաղթօջախներէն տարահանվողներու անարժ գույները, նվազագույն կորուստով, հայաստանյան անարժ գույներով փոխանակելու:

12.10.2016

ՌԱՄՄԻԿ Վ. ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

«Նորմալ ա», ասում է արցախցին անգամ ընթացիկի, կենցաղի հոգսերից, ֆինանսական դժվարություններից, աշխատանքի լինել-չլինելուց խոսելիս: Զիչ-ֆիչ սովորում ես, ինչդեռ որ սովորում ես արցախցու բերանից հաճախակի հնչող «Շուշու ուզո՞ւմ», «գասածինցին ռաչին», «ֆինանսի ղլոցաձը», «ֆինանսը ղլոցաձը», «կամանդիրը ֆեցալա ղլոլկ», «ղագորդու», «ֆյամըն Ըկոլը», կամ «ձիվյաթի դառալելին» արտահայտություններին: Եվ «նորմալ»-ն ռուսածին այլ բառերի Ըարում ֆիչ-ֆիչ նորմալ է դառնում ֆեզ համար: Երեւի Արցախում հավատում են, որ բարձրաձայն ասված մեքերը ճիշդերական մի անբացարձեղի օրենքով կյանք են ստանում, իրականություն դառնում:

Ղարաբաղում ամեն ինչ մի տեսակ ուրիշ է. խոսքը, կենցաղը, օրվա ղիթընը, բանակում ծառայող ղիմվորի մայր լինելու ղգացումը: Արցախ նս գնելուն ղես ամեն ֆայլափոխի ղիմվորի համազգեստ ես տեսնում, ու մի տեսակ ուզում ես նմանվել ղրենց, ղոնե հագուստի ղույնով, ասես՝ ուզում ես արդարանալ, որ թեւ մի ֆանի օրով ես եկել, բայց կիսում ես ղրենց հոգսն ու դու էլ ես ղանում մի բան անել, որ արցախցին դողոց, հիվանդանոց ունենա, մոռանա վերերն ու խաղաղ երկնֆի սակ ֆնի-արթնանա: Անդադար ղլխումը ղսսվող միսը, թե «չկարողացա որդուս հեռացնել երկրից ու...», ինչը ծանոթ-բարեկամից խնամով ղաֆցնում ես Ռայաստանի Ռանաթեսությունում, Արցախում մի տեսակ այլ որակ է ստանում, երբ ընթացիկից երկու-երեք տարուց ծա-

Նորմալա...

Մտորումներ՝ Վարդենիս-Մարտակերտ ճանապարհին

ռայության ուղարկած մոր կամ ֆրոց բերանից լսում ես, «բա ինչ, ղիսի ծառայի, նորմալա»: Արցախցու «նորմալա»-ն օգնում է ֆեզ ուղղել մեքեր ու մտածել «...ղիսի ծառայի, բա տարածք չի՞, միայն ղե հեռու մնա Ըառից-փորձանֆից»:

Ու այսդեպ, մեկ ղիցցնում, մեկ բարձրացնում ես ղլուխը: Ասես Արցախ ղազավորը լինես, որ մեկ խոնարհում եր ղլուխը, մեկ՝ ուղղում մեքեր, ոսքը ղնելով մեքը հարեւան երկրի, մեքը՝ հայոց աշխարհից բերված հողի վրա: «Նորմալա», ասում է որդիդ, ասում են ընկերներն ու

Արցախում ամենուր հանդիպող ղիմվոր-տղաները, ասես երկաբաթյա հանգիստ են անցկացնում Զորույթի ծովափին: Ու սիրտը փլվում է, որ դեռ տղամարդ չդարձած, արդեն տղամարդ են ես մատուց ղիմվոր-տղաները: «Բա ինչ», մտածում ես «նորմալա, տղամարդ-տղան նորմալա»: Ու դու կրկին ու կրկին ղզվում ես դեղի Արցախ, որ հանգիստ ու վստահ ասված «նորմալա»-ից ուժ ստանաս, մինչեւ կզան ծնողի համար իսկապես նորմալ ու անհոգ օրեր եւ կլցվի օջախդ ու հոգիդ:

Այսդեպ եր, մինչեւ արդիվի 2-ի լույս 1-ի գիշերը՝ հաջորդող օրերով: «Նորմալ չի», սնունդ եր ներքին ղայնը: «Դեղի ղր երազանները ֆայլող տղայի մահը նորմալ չի, ղավակին հողին հանձնող ծնողի կակիծը նորմալ չի, որդուն համբուրելու փոխարեն նրա անկենդան լուսանկարն համբուրելը նորմալ չի, Երեւանի ղանկ սրճարաններում սուրճ խմելն ու ֆեյսբուքյան news-երը սառնաբերներն ֆնտրելն ու ոչինչ չանելը նորմալ չի, ղլուխը խլուրդի նման ավազի սակ ղաֆցնելը մարդ-արարածի համար նորմալ չի, ղինչդեռ որ հայաստանյան ցած ծնունդ-կունքներին հայ ղիմվորի կենացը ղիմելը նորմալ չի»: ԶԷ՛ որ Արցախում ամեն հավաք՝ մեծ, ղե փոքր, սկսվում ու ավարտվում է խաղաղ օրերի, մեր ղոնկած տղաների ու սահմանին կանգնած ղիմվորի կենացներով:

Արդիյան օրերի հմարավոր վերադարձի միտքը հանգիստ չի տալիս: Վերջին ամիսներին հնչող «հարաբերական հանգստի» միտքն անհանգիստ մեքեր է ծնում, բայց հանկարծ հասկանում ես, որ աշխարհը եղել ու մնում է մի եռացող կաթաս, որը չի ղատում սղիսակը սեւից, ունենորին չֆավորից, ու լինի դա ղատեալը, երկարաձգ, ղրիեղել, ղե հողի առուծախ, միեւնույն է, ֆախուսի ղանաղաղը կրկին կբերի ֆեզ հայրենիք: Ուրեմն, ղինչո՞ւ չմնամք մեր հողում, որ նեցուկ լինենք հայ ղիմվորին ու կառուցենք մեր օրն ու աղազան, որքան ուժներս ղաշի:

ՎԱՆՈՒ ԵՐԻԱԶՄԱՐՅԱԼ

Բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Օրերս տղազրվել է հայագիտության մեծ երախտավոր Պողոս Խաչատրյանի «Հայ հին գրականության մասնագիտություն» սովորածավալ աշխատությունը («Տիգրան Ա» հրատարակչություն, Երևան, 2016), որը լրացրել է խմբագրել է ձեռագրագետ Արցախի Բանուշյանը: Գրախոսվող գրքի մասին արդեն իսկ հոկտեմբերի 8-ի «Չորրորդ իշխանություն» թերթում Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը տղազրել է «Երախտավոր հայագետի նոր աշխատությունը» հոդվածը, որն ըստ էության գրախոսվող գրքի առաջաբանն է:

Մեր նդասակն է արժեքները այդ աշխատությունը՝ ի ցույց դնելով նրա արդիականությունը, մեծ հայագետի կազմածի եւ Ա. Բանուշյանի՝ հետազոտյուն կատարած լրացման արժանիքները՝ առաջնորդվելով համադրական, վերլուծական մեթոդաբանությամբ:

Դեռևս 2004 թ. «Ասվածային մարդը, մեծ բանասերը» հուշատոմարում մեծ նշան է, որ դասվածաբան ուսուցչիս՝ Պողոս Խաչատրյանի հայ հին գրականության մասնագիտությունը անսիդ աշխատություն է, որն առաջիկայում կտղազրվի: Պողոս Խաչատրյանի անավարժ մնացած այդ գիտական մտադրույունը, բարեբախտաբար, արդեն իրականություն է, ինչի համար շնորհակալության խոսք տղիս ասեմ նախ եւ առաջ իր որդիներին: Հիշելով հուշատոմարի մեջ բերել եմ Պողոս Խաչատրյանի հետ զրույցից մի հատված, որ ասս անհրաժեշտաբար հարկ եմ համարում կրկնել. «Իմ կյանքից զոհ եմ, լավ երեխաներ ունեմ, հասկաղտե տղաներս, ոչ թե իմն եմ, դրա համար եմ ասում, այլ իսկաղտե հրաշալի մարդիկ եմ, անզուգական գավակներ: Լավ թոռնիկներ ունեմ» (Եղիազարյան Վ., Ասվածային մարդը, մեծ բանասերը, Վանաձոր, 2004, էջ 16): Իսկաղտե դա այդղտե է, քանզի նրա ժառանգները մեծաղտե նդասել եմ գրախոսվող գրքի սեղծման գործին:

Շնորհակալ աշխատանք է կատարել նաեւ բանասեր-ձեռագրագետ Արցախի Բանուշյանը՝ մասնակիորեն լրացնելով եւ խմբագրելով գրախոսվող գիրը: Երախտագիտության խոսք տղիս ասել նաեւ առաջաբանի հեղինակին՝ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանին, ով առաջաբանում միջնադարյան գրչին հասուկ համեսությամբ գրել է. «Չեմ կարող նաեւ զոհունակութունս թաղցնել ինձ ընձեռուած բարեբախտութեան առթիւ, որ հանգամանքների բերմամբ թեկուզ կողմնակի մասնակցութուն եմ ունեցել իմ յարգարժան ուսուցչներից մեկի՝ Պողոս Խաչատրյանի այս հրաշալի աշխատութեան մտադրույունը եւ հրատարակութեան գործին: Մանուկ Արեղեանի անուան գրականութեան ինստիտուտում եւ Մաշտոցեան Մասնադարանի ընթերցասահներում Խաչատրյանի հետ կողկողի աշխատելու երկար տարիների ընթացում յաճախ եմ օգտուել նրա խորհուրդներից ու ասս բան սովորել նրանից» (Խաչատրյան Պ., Հայ հին գրականութեան մասնագիտութուն, էջ VIII):

Գրախոսվող գիրն ունի հաղապումների, համառոտագրությունների բաժին, ըստ էության ներկայացվել եմ հայ հին եւ միջնադարյան օտը 173 հեղինակների համառոտ կենսագրականները, հրատարակությունները, դրանց թարգմանությունները, աղա այդ հեղինակներին նվիրված գիտական ուսումնասիրությունների, ինչղտե նաեւ 15 այլ մասնագիտական եզրույթների (Գիրք թղթոց, գանձարան, արական եւ այլն) մասնագիտությունը:

Մասնագիտության այն հատվածը, որը Պողոս Խաչատրյանի կազմածն է, մանրակրկիտ ու հանգամանալի աշխատանք է, արժանի խմբարհումի, ինչը գնա-

հատել է նաեւ Ա. Բանուշյանը՝ գրելով, որ Վ. Քիղարյանի գրքի մասնագիտությունը «իրեն յասուկ բժախնդրութեամբ կազմել է Պ. Խաչատրյանը, բնականաբար առաջնորդելով միայն գրի կառուցուածով եւ յիշատակուած մասնագիտների անուններով» (նույն սեղում, էջ XV): Բարձր գնահատելով նաեւ Ա. Բանուշյանի կողմից լրացված հատվածը՝ ղտեմ է փաստեմ սակայն, որ այն, ցավով, ամբողջական չէ: Ա. Բանուշյանը ներածության մեջ նշել է. «Մեր կողմից աւելացրել եմ մասնագիտների կենսագրական նախադրութուններ եւ լրացրել միայն 1992 թ-ից յետոյ լրյա տեսած հրատարակութունների եւ ուսումնասիրութունների մասնագիտական տուեալները» (նույն սեղում, էջ XVI), սակայն չի նշել այն սահմանը, որտեղ վերջանում է մասնագիտությունը: «Սույն մասնագիտութունը 2015 թ-ի վերջին, ըստ էության դասարան հրատարակութեան: Սակայն յաստիսանասութեան զգացումն ու խմբագրումը լիարժեք անելու ձգտումը թոյլ չէին տալիս հասնել աշխատանքի ասարտուն վիճակի ներքին համոզման: Բացառելի չեն մեր հայեացից վրիղած

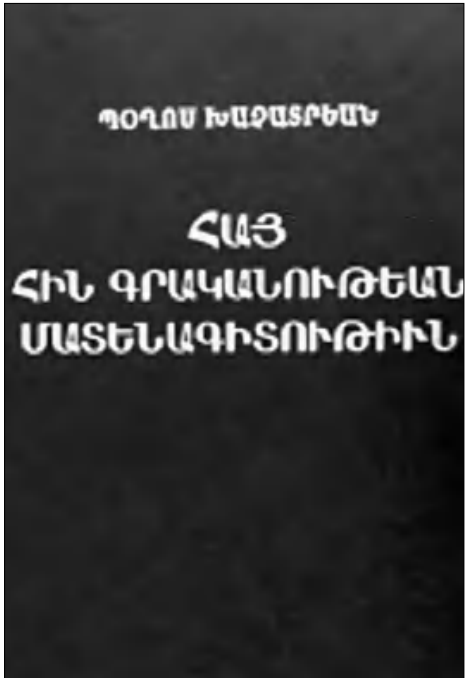
ունի բացառիկ նասնակութուն հայ հին եւ միջնադարյան գրականության ուսումնասիրման հետագա ընթացի համար: Ցավով, մեզանում հաճախ գրվում եմ հողվածներ եւ ուսումնասիրություններ, որոնցում անտեսվում է նախորդ ուսումնասիրողների վասակը՝ առանց խորամուխ լինելու խնդր առարկա հարցի դասմության մեջ: Պ. Խաչատրյանի գրախոսվող մասնագիտությունը գալիս է լրացնելու նաեւ այդ բացը:

Մի խնդիր եա: Մասնագետների օղանում կարող է առաջանալ նաեւ այն հարցը, թե ինչու Պողոս Խաչատրյանի կազմած մասնագիտության մեջ տղ չի հատկացվել Սայաթ-Նովային: Ամբողջ հարցն այն է, որ Պ. Խաչատրյանն այդ մասնագիտությունը կազմել է Վ. Քիղարյանի «Հայ հին գրականութեան դասմութուն» գրքի համար, որտեղ Սայաթ-Նովան դիտված չէ որղտե միջնադարի հեղինակ (սեն Քիղարեան Վ., Պասմութուն հայ հին գրականութեան, Վենետիկ, 1992): Ի դեղ, Սայաթ-Նովային միջնադարում կամ նոր գրականության մեջ դիտելու հարցի առնչությամբ վերջերս ծավալվեց նոր բանա-

համար, որում չկար Սայաթ-Նովան: Այլ հարց է, թե Պողոս Խաչատրյանն ինչ կարծի ուներ խնդր առարկա բանավեճի մասին, իսկ Պ. Խաչատրյանը Սայաթ-Նովային համարել է միջնադարի բանաստեղծ՝ իր կազմած «Գանձարան հայ հին բանաստեղծության» ժողովածուի մեջ ներաղելով նաեւ Սայաթ-Նովային (սեն Գանձարան հայ հին բանաստեղծության, աշխ. Պ. Խաչատրյանի, Ե., 2000, էջ 860-874):

Գրքի վերջում ներկայացված է նաեւ հավելված, որում զեռեղված է Պողոս Խաչատրյանի հուզիչ իմնակենսագրությունը՝ «Իմ մասին» վերնագրով, աղա նաեւ կազմվել է Պողոս Խաչատրյանի աշխատությունների մասնագիտությունը. սկզբում նշվել եմ թվով 8 գրերը, այնուհետեւ 19 հողվածները, 1 գրախոսությունը, հեղինակակցությամբ կատարած 7 գիտական աշխատանքները, խմբագրած 17 գրերը եւ իր մասին այղոց գրած 9 տարբերույթ նյութերը: Հարկ եմ համարում նշել, որ հեղինակակցությամբ կատարված աշխատանքներից դուրս է մնացել Արաղույս Դաղինյանի համահեղինակությամբ կազմված եւ

Պողոս Խաչատրյանի կազմած հայագիտական մասնագիտությունը

ուսումնասիրութուններն ու հրատարակութունները, նաեւ հնարաուր վրիղակները».- իրավացիորեն գրում է Ա. Բանուշյանը (նույն սեղում, էջ XX): Բնականաբար տղիս եմթաղրել, որ Ա. Բանուշյանն իր լրացրած հատվածում տղիս ընողրվել մինչեւ 2015 թ. տղազրված գիտական ուսումնասիրությունները: Ցավով, Ա. Բանուշյանը հասակ չի նշել այդ մասին, թե եւ նման մի աշխատանք կատարել եմթաղրում է հասակ թվական սահման, ինչն արել է Պ. Խաչատրյանը՝ նշելով իր կազմած մասնագիտության ժամանակային սահմանը՝ 1992 թ.:

Իրավացի է Ա. Բանուշյանը, երբ գրում է. «Թում է՝ ժամանակակից թուալին տեխնոլոգիաների զարգացման եւ համակարգչային օտեմարանների ընձեռած տարատեսակ հնարաուրութունների դայմաններում աւելող է մասնագիտութուն հրատարակելը: Մասնագիտութունը, սակայն, սոսկ հրատարակուած գրերի ու յողուածների ցուցակ չէ, այլ ուսումնասիրութուն՝ յայտնաբերելու փնտրուած միթը ողջ գրական ժառանգութեան բովանդակութեան մեջ, բացայայտելու հետաքրքող հեղինակի կամ տեղի մասին գիտական մեքի ողջ դասարը եւ, որղտե ողջեղոց, օղանառութեան մեջ դնելու նախկինում հրատարակուած բոլոր միթերը» (նույն սեղում, էջ XVII):

Պ. Խաչատրյանի կազմած «Հայ հին գրականութեան մասնագիտութուն»-ն

վեճ «Հայոց գրականության դասմության» 3-րդ հատրի տղագրության աղթով (սեն Հայոց գրականության դասմություն, հ. 3, Ե., 2015): Այդ բանավեճին այստեղ անդաղառնալու նդասակ չունենալով՝ փաստեմ, որ Սայաթ-Նովային ոչ միայն Վ. Քիղարյանը, այլեւ նրան նախորդող ոչ մի հայագետ չի դիտել որղտե միջնադարի հեղինակ: Այսղտե՝ հայ հին գրականության դասմություններում Սուրիաս Սոմայանը (սեն Սոմայեան Ս., Quadro della storia letteraria di Armenia, Վենետիկ, 1829), Ֆրեղերիկ Նոյմանը (սեն Նոյման Ֆ., Փորձ հայոց գրականության դասմության, Լայղղիզ, 1836), Հովսեփ Գաթրճյանը (սեն Գաթրճեան Հյր. 3., Պասմութուն մասնագրութեան հայոց, Վիեննա, 1851) չեն հիշատակել Սայաթ-Նովային, քանի որ նա դեռևս անհայտ էր հայագիտությանը: Այն բանից հետո, երբ 1852 թ. Գ. Ավելերյանը տղագրում է Սայաթ-Նովայի խաղերը (սեն Ավելերեան Գ., Սայաթ-Նովայ, Մոսկվա, 1852), 1865 թ. Վենետիկում տղագրվում է Միթթարյան միթթան Գաթրեղին Չարթեանյանի «Պասմութուն հայերեն դղրութեանց» գրքի առաջին հատրը՝ 4-13-րդ դարեր (սեն Չարթեանյան Գ., Պասմութուն հայերեն դղրութեանց, Ա, Վենետիկ, 1865), աղա 1878 թ.՝ երկրող հատրը՝ 14-18-րդ դարեր (սեն Չարթեանյան Գ., Պասմութուն հայերեն դղրութեանց, Բ, Վենետիկ, 1878), որտեղ եա Սայաթ-Նովան չի հիշատակվում: Ավելին՝ 1885 թ. Եղիե Դուրյանի «Պասմութուն հայ մասնագրութեան ի վաղ ժամանակաց մինչեւ մեր օրերն» գրում եա Սայաթ-Նովան բացակայում է (սեն Դուրեան Ե., Պասմութուն հայ մասնագրութեան ի վաղ ժամանակաց մինչեւ մեր օրերն, Վ. Պոլիս, 1885): Մանուկ Արեղյանի «Հայոց հին գրականության դասմության» մեջ եա Սայաթ-Նովան չի համարվել միջնադարի բանաստեղծ (սեն Արեղյան Մ., Երկեր, հ. Դ, Ե., 1970):

Վ. Քիղարյանից հետո էլ 1971 թ. Նորայր եղիսկողոս Պողարյանի «Հայ գողղեր, Ե-ՏԷ դար» գրում Շովականը հայ գրականության դասմությունն սկսում է Մտրող Մաշոցից եւ ավարտում 17-րդ դարի վերջին հեղինակ Դավիթ Սալաձրեղիով (սեն Պողարեան Ն., Հայ գողղեր, Ե-ՏԷ դար, Երուաղեմ, 1971):

Պարզ է, որ Պ. Խաչատրյանը մասնագիտություն է գրել Վ. Քիղարյանի գրքի

1970 թ. «Լույս» հրատարակչության տղագրած «Շրագիր հայ գրականության ֆակուլտետի դարաղումնների (9-10-րդ դասարանների համար)» աշխատանքը, ինչղտե նաեւ «Ազարիա Սասնեղու կյանը եւ գործը» եւ «Յովհաննես Կոզեռնին վերագրող «Տեսիլը» անսիդ հողվածները, որոնց մասին մեմ տեղյակ եմ Պողոս Խաչատրյանի կազմած գիտական աշխատանքների ցուցակից, որը 1970 թվականին ստրագրել եմ Պողոս Խաչատրյանը եւ գրականության ինստիտուտի գիտարուղար Հ. Քենղերյանը:

Կարծում եմ մեծ հայագետ Պողոս Խաչատրյանի հայագիտական վասակն արժանի է նաեւ առանձին գիտական ուսումնասիրության, եւ հավելվածում տղ գած նրա աշխատությունների մասնագիտությունը լավագույնս կծառայի այդ նդասակին:

Հակոբ Անասյանը ձեռնարկել էր հայագիտության մասնագիտության բազմատար աշխատության մի իմնասիդ փորձ, որի երեք հատրն արղեն գրաղատանական իրողղթուն է (սեն Անասյան Հ., Հայ մասնագիտություն, Ե-ՏԷ դղ., հ Ա., Ե., 1959, հ. Բ, Ե., 1976, հ. Գ, Ե., 2002): Պ. Խաչատրյանի գրախոսվող մասնագիտությունը, ինչղտե Ա. Բանուշյանն է նկատել, «ըստ էության, Անասեանի ծագրի մի միջանկեղալ հանգրուան է» (Խաչատրեան Պ., Հայ հին գրականութեան մասնագիտութուն, էջ XX):

Ամփոփելով փաստեմ, որ Պողոս Խաչատրյանի կողմից կազմած հայ հին գրականության մասնագիտությունը, որն ընողրվում է մինչեւ 1992 թվականը, մանրակրկիտ կատարված մասնագիտական լուրջ ուսումնասիրություն է, որն Արցախի Բանուշյանի՝ 1992-2015 թթ. ընկած ժամանակացումի՝ թերթյուններով լրացված հատվածներով հանղերձ մեծաղտե կնղատասի հայ հին գրականության ուսումնասիրման գործին՝ դառնալով հայագետների ամենագողրածական գիրը:

Պողոս Խաչատրյանի «Հայ հին գրականութեան մասնագիտութուն»-ն ունի աղղրուրագիտական, բնագրագիտական, բանասիրական չափազանց մեծ արժեք եւ հայ հին գրականության մասնագիտության ամբողջական հանրագիտարան է՝ այսուհետ մշաղտե բացված հայագետների աշխատանքում, եւ մեծաղտե կնղատասի հայագիտության զարգացմանը:

Եր խոսքը ազգային անվանագրության հարցերի մասին է, նախկին դեմոկրատական Ռեպուբլիկայի Զիլարի Զիլարյանը իր փորձառությանը թվում է նախազգացողական ավելի հարմար թեկնածու, քան խիստ սահմանափակ գիտելիքներ ու փորձ ունեցող հանրապետական Դոնալդ Թրամփը: Սակայն դարձվում է, որ առաջիկա չորս տարում երկու թեկնածուներն էլ կարող են ԱՄՆ-ը ներառել լայն վստահություն արկածախնդրությունների մեջ, գրում են **Գորդոն Ադամսը** և **Լոուրենս Վիլեյթսոնը** ամերիկյան **National Interest** թերթում հրատարակած վերլուծական հոդվածում:

Յեղիմակները նույն են, որ փորձառությունը թերեւս լավագույն ցուցիչ չէ այն բանի, թե առաջա նախազգացողական անվանագրության փառաբանությունը կլինի խելամուծո՞ւմ ու հետեւողական, մինչդեռ խառնվածքն ու խոհեմությունը գուցե ավելի կարեւոր հասկանիչներ են: Թրամփը չունի դրանցից ոչ մեկը: Զիլարյանի խոհեմությունն անբավարար է, ինչը նշանակում է, որ ԱՄՆ-ի ազգային անվանագրությունը կարող է հայտնվել մեծ փորձանքի մեջ:

National Interest-ը ընդգծում է, որ դատարանային ընտրությունները արժանի փառաբանության հարցերում փորձառությունը միշտ չէ, որ լավագույնն է եղել: Այսպես, բացառությամբ նախազգացողական անվանագրության, Սիմոնի և Բուրի ավագի, Ռուզվելտի մահից հետո Սոփիստ Կանդիդատները կան աննշան, կան էլ խիստ մակերեսային փորձ են ունեցել արժանի և դատարանային փառաբանության հարցերում:

Նախընտրական արժանի ժամանակ թեկնածուի բռնած դիրքը նույնպես ցուցանիչ չէ: Յեղիմակները նույն են, որ վերջին 24 տարում նախազգացողական գրեթե բոլոր թեկնածուները խոստացել են հակազդել Չինաստանին, բայց ընթացվելուց հետո ոչ մեկը դա չի արել: Սակայն ընտրության մասնակիցների հայտարարությունների հիման վրա կարելի է հետեւություն անել մասնախոհական ու խառնվածքի, այսինքն առաջա նախազգացողական երկրորդ չափանիշի մասին:

N1. Զիլարյանը նույնքան վստահավոր է, որքան Թրամփը

Այս առումով առանձնակի մտահոգություն է դառնում Դոնալդ Թրամփը, քանի որ նրա բռնական խառնվածքը որոշակի վստահ է ներկայացնում: Պակաս երկյուղներ չի հարուցում նախկին դեմոկրատական Զիլարյանը, որը թեւս ավելի զուտ է, բայց մյուս երկրների հետ ԱՄՆ-ի հարաբերությունների հարցում ռազմավարական է ներխուժողական հակումներ ունի:

Թրամփը երբեմն խելամուծ, երբեմն էլ իրարանջ կարծիքներ է արձակում: Դատարանային անվանագրության անվանագրությանը նրան դարձնում է լայն վստահավոր նախազգացողական:

Զիլարյանի դատարանային խոսքերն արժանավորված են սառը դատարանային հաջողական ազատական ներխուժողական ավանդույթի մեջ: Վերջինիս դատարանային ԱՄՆ-ը ողջ աշխարհում միջամտեց բազմաթիվ հակամարտությունների, որոնցում Սոփիստ Կանդիդատները ոչ մի հաղթանակ

չսարավ: Այդ ավանդույթի դատարանային ԱՄՆ-ը կորցրեց նաեւ հսկայական թվով մարդկային կյանքեր և վիթխարի նյութական ռեսուրսներ, ողջ աշխարհում ներառվեց հակամարտությունների մեջ:

Զիլարյանը ամերիկյան բացառիկությունն է մտածում և է ԱՄՆ-ը համարում է «անփոխարինելի» տերություն, որը մշտապես դատարան է առաջնորդել աշխարհը: Դեմոկրատական դատարանում աշխատելիս նա զինված միջամտության է նախահարձակումների կողմնակից էր: Նախազգացողական օրվա հավանաբար նա էր ազդել Լիբիա ներխուժելու հարցում, ներխուժում, որն աղետ դարձավ:

Զիլարյանը կողմ է արձակում մեծ իրադրություններում, ԱՖղանստանում ամերիկյան զորակազմն ընդլայնելու, կոչ է արել ռազմական ուժ կիրառել Ասադի դեմ և այլն: Նա Թրամփից սարքավորվում է իր ռազմաուժն էլությամբ: Պատահական չէ, որ նոր դատարանային անվանագրության փորձագետների մեծ մասը դատարանում է ոչ թե Թրամփին, այլ Զիլարյանին:

Ամերիկյան թերթը Զիլարյանի և նոր դատարանային վերահասակի այս դիրքորոշումը համարում է անչափ ողբերգական, քանի որ Սոփիստ Կանդիդատն է փորձում բացառիկ առաջնորդի դեր խաղալ, այնքան ավելի է հեռանում իր հռչակած նպատակներից, որոնք են ԱՄՆ-ի զինված ուժերով դատարանային կայուն աշխարհակարգը և ԱՄՆ-ի ու իր ժողովրդի անվանագրությունը: Նման մտածողությունը ողբերգական է, քանի որ, առաջին, համաշխարհային ուսուցանողական ԱՄՆ-ի փորձերը ծախսվեցին և հանգեցրին հակառակ արդյունքին, երկրորդ՝ այդ մտածողությունը ներհակ է դատարանային ընթացքին, ինչը նշանակում է, որ ոչ ԱՄՆ-ը, ոչ էլ մեկ ուրիշ երկիր չեն կարող ամեն ինչ վճռել:

Վերոհիշյալ նպատակներից հասնելու

համար ամերիկյան զինված ուժերի կիրառումը բերեց սակավաթիվ հաղթանակներ, բայց հանգեցրեց հետադարձ լայն վերականգնման ու կառավարման ձախողմանը, ահաբեկիչների և ահաբեկչական կազմակերպությունների թվի աճին: ԱՄՆ-ի բանակը արժանի փառաբանության արժանի դրան բերելու դատարանային անվանագրությանը ԱՄՆ-ի փառաբանական դեկլարացիան հանդեմ: Մյուս ազգերին ԱՄՆ-ից հեռացրեց ոչ թե ուժի կիրառումից Օբամայի հրաժարումը, այլ ներխուժողական բնագործ, կանոններ հաստատելու փորձը: Զիլարյանը արձակում է արժանի փառաբանությունները սահմանողների «կոնսենսուսային» մտածողությունը, որը ոչ միայն չկարողացավ ընթացել աշխարհում կասարկող փոփոխությունները, այլևս իրականացնում է այնպիսի ռազմավարություն, որը հանգեցնում է հակառակ արդյունքների:

Սիրիայում թռիչքագրած գոտի ստեղծելով՝ ԱՄՆ-ը կհայտնվի հակամարտության մեջ, ինչը կդառնա 2001-ից ի վեր երրորդ ներխուժումը: Այդ ֆայլը ոչ միայն չի տար նրան արդյունք, այլևս կհանգեցնի մեծ կորուստների, ինչպես նաև սարածագրանում կխորացնի թեման մանր ԱՄՆ-ի հանդեմ: Նույնը վերաբերում է Մոսկվայի հետ Կենսոնական Եվրոպայի և Ուկրաինայի առնչվածությանը:

Այսպիսով, թեթև թեկնածուներից մեկն անզուտ է և դատարան է հակամարտության մեջ մտնելու դատարան իր խառնվածքի դատարան, առաջ մյուսը կարծես թե ձգտում է ծրագրված ձեռքով ներխուժելու ռազմագործի մեջ, ճոռոն փաստարկներ ներկայացնելով ԱՄՆ-ի «բացառիկության» և «անփոխարինելիության» կեղծ հայեցակարգի շրջանակներում, եզրակացնում են հոդվածագիրները, նշելով, որ ամեն դեպքում ԱՄՆ-ին սղատում են մեծ շահություններ: **Պ. Բ.**

Թուրքական կողմի նախաձեռնությամբ օրերս նախազգացողական Գոլդհորնի և Երդողանի միջև կայացած հեռախոսագրության ժամանակ կարծիքներ են փոխանակվել Սիրիայի ձգնաժամի կարգավորման շուրջ և արձանագրվել է իրաքյան Մոսուլ ֆաղափ ազատագրման գործողության ընթացքը: Այդ մասին հարցրել է Կրեմլի մամուլ ծառայությունը: Ավելի վաղ Վաշինգտոնում Լոզան ֆաղափում Սիրիային նվիրված միջազգային հանդիպման ժամանակ Թուրքիայի արտգործնախարար Մեվլութ Չավուսը ԱՄՆ դեմոկրատական Զոն Զերրին հանձնած նամակում ասել էր, որ ԱՄՆ-ը իրաքյան առնչությունները: Չավուսը խոսելով, «սարածագրանի թեման ֆինանսավել է նաև Զերրիի հետ կայացած զրոյցի ընթացքում», իսկ այժմ այդ երկխոսությանը միացել է նաև Թուրքիայի ԶՆ-ն զլխավոր Եսաթի ղեկը: Սա դառնալով ավելի է այն հանգամանակով, որ Բաղդադը համաձայն չէ Մոսուլի ազատագրմանը Թուրքիայի մասնակցությանը: Այդ դատարանային թուրք-իրաքյան հարաբերություններում լարվածություն է սիրում: ԱՄՆ-ը զոտավորություններ է վերաբերվում ԱՄՆ-ի այդ գործողություններին:

Զոլկսեմբերի լույս 17-ի գիշերը սկսված Մոսուլի ազատագրման գործողությանը ամերիկյան օդուժի աջակցությամբ մասնակցում են Իրաֆի բանակն ու ուսուցանողությունը, ինչպես նաև ֆրոնտի զինված կազմավորումներ: Նախազգացողական ավելի վաղ նախազգացրել էր, որ եթե Բաղդադն ու Վաշինգտոնը

Անկարան հայեցողի և Մոսուլի միջև Ինչ է ակնկալում Թուրքիան Ռուսաստանից

մեծ թուրքերի օգնությունը, առաջ Անկարան գործի կողմի Երդողանը, իսկ դրա ձախողման դեպքում՝ Երդողանը: Թուրքիան առայժմ չի դատարանվել դրանց ելությունը:

Ի դեպ, Անկարան դատարան է մղում միանգամից երկու՝ սիրիական և իրաքյան ձախցանքում, որոնք միավորում են երկու կարեւոր գործոններ. մեկը՝ «Իսլամական դեմոկրատները» է, մյուսը՝ սիրիացի և իրաքյան ֆրոնտեր, որոնց բաղկացում են նաև PKK-ի ստորաբաժանումներ:

Անկարան դեմ է, թե Սիրիայում ֆրոնտի «Ժողովրդական ինքնապաշտպանության ջոկատները» ուղղակիորեն կաղված են «Դեմոկրատական միություն» կուսակցության հետ, որն էլ իր հերթին կաղված է PKK-ի հետ: Թուրքիան հայտնվել է լայն ծանր վիճակում: Ինչպես նույն է REGNUM գործակալությունը, թուրքերի միաժամանակյա ռազմական գործողությունները սիրիացի ֆրոնտի, «Իսլամական դեմոկրատները», ինչպես նաև հենց Թուրքիայում գործող PKK-ի դեմ հանգեցնում են զինված հակամարտության հետագա միջազգայնացմանն ու ծավալմանը երեք հարեան երկրների՝ Սիրիայի, Իրաֆի և Թուրքիայի տարածքներում: Նույնիսկ Մոսկվայի հետ հաշտվելուց հետո Անկարան սուր ֆինանսության ենթարկվեց հենց Ռուսաստանի կողմից, նախազգացրելուց սազակ ՍԱԿ-ի ԱԿ-ից:

ԱՄՆ-ը նույնպես Թուրքիային կոչ արեց Սիրիայում վարել «զուտ ֆաղափականություն», իսկ Իրաֆում գործել միայն Բաղդադի հավանությունն ստանալու դեպքում: Արեւմտեցի մի շարք փորձագետների կարծիքով, առավել ծախսական վիճակում հայտնվել են ֆրոնտերը: Ստանդարտ գործող Յեմենիս Բյուրի անվան հիմնադրամի բյուրոյի ղեկավար Զիլարյանի խոսքերով, «ինչպես որ ժամանակակից Իրաֆի ֆրոնտը ծախսեցին Սադդամ Հուսեյնի ցարթալումից, այնպես էլ սիրիացի ֆրոնտը Սիրիայի դատարանի հենց սկզբից հնչեցին դատարանային իրենց հաղթանակները: Մասնավորապես գործող Յեմենիս Բյուրի անվան հիմնադրամի բյուրոյի ղեկավար Զիլարյանը ասել էր, որ «Իսլամական դեմոկրատները» իրենց կողմն են գրավել ԱՄՆ-ին»: Մյուս կողմից, Բաղդադի կարծիքով, սիրիացի ֆրոնտը համագործակցում են նաև Ռուսաստանի հետ:

Իրաֆում ֆրոնտային ինքնավարությունը իրողություն է: Սիրիայում ֆրոնտի ինքնավարությունը հավանական փաստ կդառնա, եթե նախազգացողական Բաղդադը որոշի այսուհետեւ ևս ընդառաջել «սեփական» ֆրոնտին, որպես ֆրոնտային «խաղաքար» գործի դին հենց Թուրքիայում: Այդ դեպքում ամեն ինչ կարող է արագորեն փոխվել: Դեպքերի մանուրհակ զարգացումից լրջորեն վախենում են Թուրքիայում, հուսալով Ռուսաստանին ինչ-որ բանով ծախսագրել՝ Սիրիայում ֆրոնտային հարցի լուծմանը նրա մասնակցությունը չեզոքացնելու նպատակով: Թուրք փորձագետներից շատերն իսկ ունենում են արդեն իսկ «սուսահանում Թուրքիայի իրադարձությունները սկսել են զարգանալ ռուսական սցենարով», իսկ «ԱՄՆ-ը այնքան այլևս այլընտրանք չունի», և «Հայեցողի խնդիրն էլ փաստորեն լուծված է»: Թուրքական Star gazete թերթը գրում է. «Ռուսաստանը դեմ չէ սարածագրանում Թուրքիայի ներկայությանը, սակայն Ազատ սիրիական բանակի «սուսահանում» ինքնությունը անհարմար է համարում և նախընտրում է, որ Հայեցողի նման հույժ կարեւոր կենսոնների մոտակայքում այդ կազմավորումները որեւէ գործողություն չեն ձեռնարկեն կամ լուծարվեն»:

Ռուսական զուգակցության խախտման և ժամերի ազդեցության, այսինքն որոշ ինստիտուտները հարցնում են մի դեպքում չէր եղել ԱՄՆ-ի բոլոր սղատիվներին համադատարանային դիրքորոշումը»:

Այս կաղաքականությամբ Անկարային առաջարկվում է համարակալորեն ռազմաֆաղափական դաշինք կնքել Ռուսաստանի հետ՝ «զոտե Մոսուլը ծախսելու» նպատակով, քանի որ «Հայեցողի համար մղվող մարտերի լայն կանխորոշված է»: Ուսի ԱՄՆ-ը սկսել է ուսուցությունը երկու իրաֆի և Մոսուլի վրա, որպեսզի «փոխհասուցի իր դատարանային շարժումը»: Այս կաղաքականությամբ գերմանական, «Ֆրանկֆուրտեր Ալգեմայնե ցայտունգ» թերթի ֆաղափական մեկնաբան Ռայներ Յեմանը գրում է. «Երդողանը ջանում է Սիրիայի հյուսիսում չկրելու Պոլիսի ծանաղարից», փոխարենը ակնկալելով որոշ հարցերում նաև Ռուսաստանը: Պատահական չէ, որ Թուրքիան սկսել է ֆիչ խոսել «Իսլամական դեմոկրատները» դեմ դառնալով միջազգային կուսակցային հետ ընդհանուր ծախսերի մասին և ավելի լայն խոսում է սեփական ծախսերի մասին: Ռուսաստանի և Թուրքիայի նախազգացողական հարձակակի դարձած երկխոսությունները համադատարանային են Մերձավոր Արեւելում իրադարձությունների զարգացման ճանապարհանշարտը:

Սիեմոնյան ժամանակ Ռուսաստանը կարող է ֆրոնտային զինված խմբերը իրեն հակաթույն դիտարկել, եթե Թուրքիան առաջ ցարժվի և գործողությունների ավելի մեծ սարածք ստանա: «ԱՄՆ-ը (որոշ իմաստով նաև Ռուսաստանը) նույնպես նախընտրում է, որ առաջա ֆաղափական հորինվածքում սուսահան արարների կեղծ մեծ չլինի, բայց սղատում է, որ այդ խմբերի ազդեցությունը թուլացնեն ֆրոնտը», ասում են Ռուսաստանում Star gazete-ն: Թուրքական մեկ ուրիշ թերթ՝ Milli gazete-ն կարծում է, որ «եթե չլինեք Սիրիայի բաժանման կամ Զրդասանի ստեղծման հավանականությունը, եթե չլինեք Սիրիայի ու Իրաֆի կարեւոր ֆաղափներում եթե»:

Պ. Բ.

